

Oxford Research er et skandinavisk analyseselskap som dokumenterer og utvikler kunnskap i analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Oxford Research ble etablert i 1995 i København og har selskap også i Norge og Sverige samt kontor i Brussels.

Se www.oxford.no for mer informasjon om selskapet.

Oxford Research:

NORGE

Oxford Research AS
Kjøita 42
4630 Kristiansand
Norge
Telefon: (+47) 40 00 57 93
post@oxford.no

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20, 4. sal
2000 Frederiksberg C
Danmark
Telefon: (+45) 33 69 13 69
Fax: (+45) 33 69 13 33
office@oxfordresearch.dk

SVERIGE

Oxford Research AB
Box 7578
Norrländsgatan 12
103 93 Stockholm
Telefon: (+46) 702965449
www.oxfordresearch.se

BELGIA

Oxford Research
c/o ENSR
5, Rue Archimède, Box 4
1000 Brussels
Phone +32 2 5100884
Fax +32 2 5100885

Tittel: Tospråklige i forskolelærerutdanning: Et problem eller en ressurs?

Undertittel: Evaluering av førskolelærerutdanning for tospråklige

Oppdragsgiver: HiNo/Høgskolen i Hedmark

Prosjektperiode: Februar 2010 – juni 2011

Prosjektleder: Per E. Garmannslund

Forfattere: Per E. Garmannslund, Else Jorun Karlsen og Mariana Gustafsson

Illustrasjonsfoto fremside:

http://www.flickr.com/photos/looking_and_learning/5844554998/sizes/l/in/photostream/

Forord

Kvalitet i barnehagen (St.meld. nr 41 (2008-2009)) understreker at i Norge er det mange ulike minoriteter. Dette blir synlig i barnehagene ved at barna har ulik språklig og kulturell bakgrunn. Det kulturelle mangfoldet i barnehagen skal ivaretas på en måte som gir alle barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter, og at likeverd og inkludering i barnehagen og samfunnet for øvrig fremmes.

Et virkemiddel for å realisere dette er å øke antallet førskolelærere og andre ansatte med minoritetsbakgrunn i barnehagene. Samarbeidsnettverket HiNorge har hatt som målsetting å bidra til dette ved å legge til rette for at tospråklige studenter kan rekrutteres til og gjennomføre førskolelærerutdanning. Denne evalueringsrapporten belyser hva som fremmer og hemmer realiseringen av en slik målsetting.

Vi takker samarbeidsnettverket HiNorge for oppdraget og håper at rapporten kan være et viktig bidrag inn i utvikling av gode studietilbud for tospråklige studenter innen førskolelærerutdanningene.

Kristiansand, juni 2011

Harald Furre

Adm. dir.

Oxford Research AS

Innhold

Kapittel 1.	Sammendrag.....	7
Kapittel 2.	Om evalueringen	8
2.1	Bakgrunn for evalueringen	8
2.2	Formål og problemstillinger	8
2.2.1	Opptak og gjennomføringsgrad	8
2.2.2	Hva hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?	9
2.3	Bakgrunnsdokumenter og litteratur	9
2.3.1	Forskning i forhold til barnehagens betydning for minoritetsspråklige	10
2.3.2	Samarbeid med foreldre til minoritetsspråklige barn	11
2.3.3	Politiske intensjoner og forankring	11
2.4	Metode i evalueringen	12
2.4.1	Samtaler og intervjuer	12
2.4.2	Fokusgruppeintervjuer	13
2.5	Ord og uttrykk i rapporten	13
Kapittel 3.	Om HiNo samarbeidet	14
3.1	Om HiNo-samarbeidet	14
Kapittel 4.	Funn fra evalueringen	15
4.1	Høgskolen i Hedmark	15
4.1.1	Rekruttering	15
4.1.2	Tilpasninger i studiet	15
4.1.3	Hvilke utfordringer har studentene?	16
4.1.4	Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?	17
4.2	Høgskolen i Oslo	17
4.2.1	Rekruttering	18
4.2.2	Tilpasninger i studiet	18
4.2.3	Hvilke utfordringer har studentene?	19
4.2.4	Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?	19
4.3	Høgskolen i Bergen	19
4.3.1	Rekruttering	19
4.3.2	Tilpasninger i studiet	20
4.3.3	Hvilke utfordringer har studentene?	20
4.4	Universitetet i Agder	20
4.4.1	Rekruttering	20
4.4.2	Tilpasninger i studiet	21
4.4.3	Hvilke utfordringer har studentene	21
4.5	Dronning Mauds Minne Høgskole for Førskolelærerutdanning	21

4.5.1	Rekruttering	21
4.5.2	Tilpasninger i studiet.....	22
4.5.3	Hvilke utfordringer har studentene?	23
4.5.4	Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?	24
Kapittel 5.	Helhetlig analyse	25
5.1	Fremmede faktorer	25
5.1.1	Faktorer som påvirker rekruttering positivt	26
5.1.2	Fremmede faktorer for gjennomstrømming	26
5.2	Hemmende faktorer	28
5.2.1	Hemmende for studiegjennomstrømming	28
Kapittel 6.	Oppsummering, konklusjoner og anbefalinger	30
6.1	Hva er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad?	30
6.1.1	Rekruttering av tospråklige til FLU	30
6.1.2	Tospråklige studenter og gjennomføring av studiet?.....	31
6.2	Hva hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?	32
Litteraturliste:		34

Vedlegg: 35

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt informanter ansatte	13
Tabell 2: Oversikt informanter studenter	13
Tabell 3: Oversikt over informanter tospråklige studenter	35

Figurliste

Figur 1: Fremmede faktorer	25
Figur 2: Hemmende faktorer.....	29

Kapittel 1. Sammendrag

Denne rapporten er et resultat av *evaluering av tospråklig førskolelærerutdanning* slik den praktiseres ved fem høyere utdanningsinstitusjoner som er tilsluttet samarbeidsnettverket HiNorge (heretter HiNo).

I rapporten settes det fokus på hva som bidrar til at tospråklige studenter kan rekrutteres til og gjennomføre førskolelærerutdanning.

Evalueringen skal gi svare på følgende to hovedproblemstillinger:

- Hva er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad?
- Hva i studiemodellen, organiseringen, arbeidsmåtene, læringsstrategiene, vurderingen, innholdet, fagplanene eller pensum hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?

For å undersøke disse problemstillingene har vi benyttet kvalitative intervjuer med tospråklige studenter og ansatte i førskolelærerutdanningen ved de aktuelle utdanningsinstitusjonene. I alt er 21 ansatte og 20 studenter intervjuet, enten individuelt og/eller i gruppe.

Evalueringen viser at de tospråklige studentene vi møter er en meget sammensatt gruppe. Studentene representerer ulike nasjonaliteter og kulturer. Studieinstitusjonene har valgt ulike tilnærminger til å rekruttere til og legge rette for tospråklige studenter innen førskolelærerutdanningen.

Når det gjelder hva som er utslagsgivende for opptak og gjennomføring av tospråklige studenter ved førskolelærerutdanning viser evalueringen både hemmende og fremmende faktorer.

For rekruttering og opptak viser evalueringen grundig rekrutteringsarbeid, mulighet for deltidsstudier og stipendordninger øker attraktiviteten i studietilbudet for tospråklige studenter. Det er vanskelig å isolere hem-

mende faktorer utover det at fravær av fremmende faktorer i seg selv er hemmende.

Når det gjelder studiegjennomstrømming er det en rekke både fremmende og hemmende faktorer.

Fremmende faktorer er:

- Deltidsstudier.
- Blandede klasser.
- Støtte/veiledning.
- Lærerkompetanse.
- Språkferdigheter.

Hemmende faktorer er:

- Manglende språkferdigheter
- Kulturelle ulikheter når det gjelder læring
- Økonomiske forhold
- Høy akademiseringsgrad ved utdanningen

Oppsummert kan vi si at de tospråklige studentene vi møter i evalueringen er godt voksne personer som ser ut til å foretrekke deltidsstudier. Vi anbefaler derfor at det legges til rette for at tospråklige studenter kan gjennomføre FLU som deltidsstudie.

Et kulturelt mangfold og ulike verdisyn blir betraktet som en berikelse for studiemiljøene.

De tospråklige studentene fremstilles som en hardt arbeidende gruppe, som mestrer studier og praksis. Men for noen er norskfaget i studiet en utfordring. Det er heller ikke uvanlig at de tospråklige sliter med faguttrykk og akademisk skrivingen på norsk.

En forsterket opplæring i norskfaget anbefales.

Kapittel 2. Om evalueringen

2.1 Bakgrunn for evalueringen

Rammeplanen for barnehagene (2006) legger de overordnede rammene for hva det skal fokuseres på i forhold til utvikling av barnehagetilbudet. Et viktig premiss i planen er at Norge er et samfunn preget av kulturelt og språklig mangfold. Virkemidler som å bedre språkferdighetene blant minoritetsspråklige (MS) barn i førskolealder blir dermed sentralt med tanke på å skape et samfunn som inkluderer alle. Rammeplanen understreker blant annet at tidlig og god språkformulering er en viktig del av arbeidet i barnehagen.

I planen fra 2006 synliggjøres det at språkutviklingen spiller stor rolle for utviklingen for små barn. Skal en imidlertid få til tilrettelagte språkstimuleringstiltak for barna, krever dette god kompetanse i flerkulturell forståelse samt tospråklig opplæring blant de ansatte i barnehagen. Å ha ansatte med en annen språklig og kulturell bakgrunn enn norsk, vil i denne sammenheng være verdifullt. Barn med minoritetsbakgrunn skal i barnehagen få støtte i å utvikle sin doble kulturtilhørighet. Barnehagens personale har også et særskilt ansvar i forhold til foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn.

Fem høgskoler og Universitetet i Agder (UiA) tilbyr bachelor i førskoleutdanning for tospråklige. De ulike institusjonene har mottatt prosjektmidler fra Kunnskapsdepartementet for å utvikle og igangsette utdanningene. Høgskolene og UiA har lagt opp utdanningen på ulike måter, men for å utvikle og få til et enda bedre tilbud på området har det manifestert seg et samarbeid knyttet til utvikling av det gjennom Høgskolesamarbeidet i Norge (HiNorge). Bakgrunnen for dette er et klart behov for å legge til rette og forbedre minoritetsspråklige førskolebarns utvikling språklig, kulturelt og sosialt. Denne gruppen kommer ofte til kort med tanke på områder som realfag og lesing, samt ved andre arenaer i samfunnet senere i livet. Ved å høyne den faglige og pedagogiske kvaliteten på den tospråklige opplæringen i barnehagene, vil det i følge konkurransegrunnlaget være et stort forbedringspotensiale. Det er både nødvendig å øke de

ansattes formelle pedagogiske kompetanse samt deres kunnskap og forståelse av norsk barnehage og skole, barn, lek, elev, læringssyn og arbeidsmåter i forhold til rammeplaner og læreplaner.

2.2 Formål og problemstillinger

Formålet med evalueringen er todelt. Evalueringen skal gi svare på følgende to hovedproblemstillinger:

- Hva er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad?
- Hva i studiemodellen, organiseringen, arbeidsmåtene, læringsstrategiene, vurderingen, innholdet, fagplanene eller pensum hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?

Dette innebærer at evalueringen har karakter av å være en strategisk analyse. For begge de to problemstillingene har det vært sentralt å fokusere på hva som er styrker og svakheter ved tilbudet i dag, samt hvilke muligheter og trusler som eksisterer i forhold til utviklingen av det.

2.2.1 Opptak og gjennomføringsgrad

Denne problemstillingen dreier seg om en analyse av hva som er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad? I utgangspunktet var det ønskelig å se på hvilken betydning organiseringen av studietilbudene har, hvilken betydning innholdet i studietilbudene har, opptakskrav, hvilke forutsetninger studentene har og graden av tilpasning/støtte til målgruppen.

Konkurransegrunnlaget spesifiserer noe mer detaljerte problemstillinger knyttet til rekruttering, opptak til utdanningen og hvilke konsekvenser de ulike måtene som studiet organiseres på har. Disse presenteres nærmere under.

Rekruttering

For å belyse hvordan rekrutteringen har foregått, har vi sett nærmere på følgende spørsmål

- Hvilke tiltak/tilpasninger er gjort?
- Hvilke av tiltakene virker og hvilke virker ikke? Hva skyldes dette?
- Hvor er "hindringene", det vil si hva er kritiske suksessfaktorer for å lykkes i forhold til rekruttering?

Opptak til utdanningen

- Er det lokalt eller samordnet opptak?
- Hvilken type opptak gir flest søkere og hvor stor andel tas opp. Hva kan disse forskjellene eventuelt skyldes?
- Hvordan håndteres de som ikke er kvalifisert for opptak? Gjennomføres det noen tiltak for å motivere dem for å heve sin kompetanse og eventuelt konkrete tiltak? Dersom det gjennomføres konkrete tiltak, hva er erfaringene med disse?
- Hvilken betydning har opptakskravene i forhold til gjennomføring av studiet? Har de studentene med de beste forutsetningene i utgangspunktet en høyere gjennomføringsandel eller utlignes dette gjennom studiet?

Hvilke konsekvenser har de ulike måter studiet organiseres på i forhold til opptak og gjennomføringsgrad?

- Hvilken betydning har det om studiet gjennomføres som et heltids- deltids eller samlingsbasert opplegg?
- Hvilken betydning har det om en studie er praksis-, veileder- eller arbeidsplassbasert?
- Hvilke tiltak/tilpasninger er gjort av studieorganisasjonen? Hvilke av tiltakene fungerer godt og hvilke fungerer mindre bra?
- Hvor er "hindringene", det vil si hva er kritiske suksessfaktorer for å lykkes i forhold til organisering? Hvilke utviklingsmuligheter har en?

2.2.2 Hva hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?

Evalueringsens andre hovedproblemstilling er knyttet til hva i studiemodellen, organiseringen, arbeidsmåtene, læringsstrategiene, vurderingen, innholdet, fagplanene eller pensum som hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet? Dette innebærer i stor grad en overordnet, strategisk analyse. Hva er styrker og svakheter ved tilbudet i dag samt hvilke muligheter og trusler eksisterer i forhold til å nå målsetningene. På bakgrunn av en slik analyse vil det være mulig å identifisere hva som er god praksis og hvordan tilbudet kan videreutvikles.

En mer detaljert problemstilling som vil bli belyst her er hvilke institusjonelle konsekvenser implementering har. Dette handler om flere ting, blant annet:

- Hva har skjedd i barnehagene der studentene jobber?
- Hva kommer det ut av samarbeidet for barnehagene?
- Hva har skjedd på høyskolene faglig og administrativt?
- Hvordan fungerer samarbeidet mellom de ulike institusjonene? I hvilken grad bidrar det til utvikling av utdanningstilbudet?

2.3 Bakgrunnsdokumenter og litteratur

Nedenfor en kortfattet gjennomgang av noe av den litteratur og dokumenter som har vært viktig inn i evalueringen. Vi har delt inn gjennomgangen i tre tema; Forskning i forhold til barnehagens betydning for minoritetsspråklige, samarbeid med foreldre til minoritetsspråklige barn og til sist politiske intensjoner og forankring.

2.3.1 Forskning i forhold til barnehagens betydning for minoritetsspråklige

Det å beherske språk er grunnleggende for det aller meste vi foretar oss. For minoritetsspråklige barn er tidlig språkstimulering særlig viktig for å forebygge senere problemer – men også for å få en rikere barndom gjennom å kunne delta i lek.

Det er mange undersøkelser som viser at godt tilrettede tiltak for minoritetsspråklige barn i barnehagen har positiv innvirkning på barnas skolestart, norskerdighetene deres og hvordan de klarer seg videre i skolen. (Nergård 2003, Sand og Skoug 2002 og 2003, Bakken 2003, Øzerk, 2003) referert i Strategiplan Likeverdig opplæring i praksis (2007-2009). Vi vet imidlertid lite om hva slags tiltak som har positiv innvirkning. I følge Bakken (2003) viser forskning at tospråklige barn som har fått morsmålsstøtte i barnehagen og skolen, klarer seg bedre skolefaglig enn barn som ikke har fått dette. Dette er i tråd med rammeplanens føringer for det språklige arbeidet hvor det står at barnehagen må støtte at barn bruker sitt morsmål. (KD 2006a:29)

For å kunne fremme barnas morsmålsutvikling i barnehagen, vil det være viktig at personalet har en positiv holdning til alle barnas morsmål. Det å kunne arbeide aktivt med å støtte barnas morsmålsutvikling i barnehagen, er en forutsetning at det er ansatt tospråklig personale som snakker barnas språk. (Sand, 2008). Det at personale har samme morsmål som barna er imidlertid ikke nok for å kunne fungere som en ressurs overfor minoritetsspråklige barn og foreldre i barnehagen, det krever også kompetanse. (NOU 2010:7 Mangfold og Mestring)

Studier viser at stort vokabular eller ordforråd er den mest avgjørende faktor for å lykkes i skolen for barn som har et annet førstespråk enn majoriteten. (Saville-Troike, 1984). Minoritetsspråklige barn har ofte mindre ordforråd på andrespråket enn enspråklige. (Aukrust, 2006, Wold 2004, Sand og Skoug, 2002). Aukrust (2006) peker på viktigheten av at minoritetsspråklige barn får støtte til å tilegne seg nye ord og begreper og at de får delta i samtaler som er kognitivt utfordrende både på morsmålet og norsk. Tilrettelegging for optimal utvikling

av vokabularet, vil av den grunn være viktige mål for barnehagen.

Omfattende forskning i land som har lang erfaring med språk og kommunikasjonsutvikling hos tospråklige viser at parallell satsing på både morsmålet og andrespråket på sikt gir de beste resultatene når det gjelder både utviklingen av andrespråket og elevenes skolefremgang. Sand (2008) viser til Bakers (2006) sterke og svake opplæringsmodeller, hvor de sterke opplæringsmodellene har utvikling av tospråklighet som målsetting eller resultat. I denne modellen skjer opplæringen parallelt på morsmål og andrespråk. I barnehagen kan det for eksempel gjøres ved at temaarbeid arbeides med på begge språk. Velger man en slik løsning ivaretar man samtidig barnets kognitive utvikling av morsmålet. (Gjervan et. al. 2006) Når barna lærer morsmål og norsk parallelt vil det hjelpe dem til å få sammenheng i hverdagen. Erfaringene barna gjør i barnehagen kan da fortelles hjemme og barn og foreldre får da gleden av å dele opplevelser. Det er mange undersøkelser som viser at alle språk bygger på et felles fundament som består av begreper, kunnskaper, erfaringer og opplevelser. Det betyr at kunnskaper eller begreper barnet har på morsmålet vil ved hjelp og støtte lett kunne overføres til andrespråket. (Cummins 1984). I følge Baker (2000) ser det ikke ut til at utvikling av to språk fra førskolealder medfører at utviklingen går saktere eller blir svakere enn den ville blitt ved utvikling av ett språk. I følge Thomas og Collier (2001) tar det fra 5-7 år fra man begynner å lære et andrespråk til man behersker det så godt at det kan fungere i skolesammenheng.

Dersom barna skal få mulighet til å utvikle sin tospråklighet i barnehagen vil det være viktig at det finnes gode rollemodeller. Tospråklige førskolelærere med en annen språklig og kulturell bakgrunn enn norsk vil kunne være en verdifull ressurs og styrke barnehagens flerkulturelle og flerspråklige kompetanse. For at de tospråklige førskolelærere skal kunne være rollemodeller for alle barna, må de anerkjennes som likeverdig personale i barnehagen. Dette fordrer et samarbeid som kjennetegnes ved at personalet viser hverandre respekt og nysgjerrighet for hverandres kompetanse. I tillegg til at tospråklige førskolelærere kan være gode rollemodeller, kan de også spille en sentral rolle i antirasistisk arbeid (Lund, 2004; og Mousavi, 2006). Danbolt m.fl. (2010) peker på en tendens til at arbeidet med språklige minoriteter går

lettere når ansatte i barnehagen har flerspråklig kompetanse eller videreutdanning i flerkulturelt arbeid (Danbolt m. fl. 2010).

2.3.2 Samarbeid med foreldre til minoritetsspråklige barn

For at de flerspråklige barn og foreldre skal kunne finne sin plass i barnehage og skole både i den norske kulturen og i hjemlandetets kultur, er det svært viktig at hjemmet, barnehagen og skolen samarbeider. Et godt utviklet samarbeid mellom hjem og skole viser en positiv sammenheng med barnas skolefaglige læringsresultater. (Coleman 1987 i Thomas Nordal rapport 8 / 2000). I rammeplan for barnehagen står det at barnehagen har et spesielt ansvar for at minoritetsspråklige foreldre har mulighet til å forstå og gjøre seg forstått. Det pekes videre på at foreldre fra ulike kulturer, både innen det norske samfunnet og fra andre land, krever respekt, lydhørhet og innsikt, noe som forutsetter at personalet er bevisste og tydelige i egen yrkesrolle og trygge på egen kompetanse. (Kunnskapsdepartementet, 2006b:15). Tospråklige førskolelærere, fortrinnsvis med samme morsmål som noen av barna vil ha kulturkunnskap både om den norske kulturen og barnets kultur og vil av den grunn kunne bidra til å formidle denne kunnskapen på tvers av ulike forståelsesrammer. I tillegg vil det kunne bidra til at barnehagepersonalet kan forstå foreldrenes perspektiv og dermed få mulighet til å se sin egen kulturelle praksis.

2.3.3 Politiske intensjoner og forankring

I St.meld. nr. 41 (2008-2009), Kvalitet i barnehagen, står følgende:

”I Norge er det mange ulike minoriteter. I barnehagen blir dette synlig ved at barna som går der har ulik språklig og kulturell bakgrunn. Det er viktig at det kulturelle mangfoldet i barnehagen ivaretas på en måte som gir alle barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter, og at likeverd og inkludering i barnehagen og samfunnet for øvrig fremmes. Barnehagen er en viktig inkluderings- og språkopplæringsarena. Regjeringen har derfor som mål å øke deltakelsen av minoritetsspråklige barn i barnehage.”

I følge Statistisk Sentralbyrå har det vært en jevn økning av andel minoritetsspråklige barn i barnehagene de siste årene. Vel ni prosent av alle barn med barnehageplass

var minoritetsspråklige ved utgangen av 2009, mens det tilsvarende tallet i 2005 var i overkant av 6 prosent. Det viser seg å være store regionale forskjeller. I Oslo er 23 prosent av barn med barnehageplass minoritetsspråklige, mens det for eksempel i Nord Trøndelag er fire prosent.

I Soria Moria erklæringen fremkommer det at regjeringen ønsker å:

- foreta en bred gjennomgang av språkopplæringen for minoritetsspråklige barn.
- etablere tilbud om gratis kjernetid i barnehagene for alle 4 og 5-åringer i områder med en høy andel av minoritetsspråklige barn.

I Strategiplan Likeverdig opplæring i praksis (2007-2009), som skal bidra til å realisere de politiske intensjonene som er nedtegnet i Soria Moria erklæringen, pekes det på at barnehager, skoler, voksenopplæringsinstitusjoner, høyskoler og universiteter skal forberede alle på å leve og virke i et flerkulturelt samfunn. Institusjonene skal samtidig gi personer med en annen kulturell og språklig bakgrunn enn norsk, innsikt i og kunnskap om det norske samfunnet.

Strategiplanen har fem hovedmål hvorav det første og det fjerde har relevans for evalueringa. Det første hovedmålet er å bedre språkferdighetene blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Det skal oppnås ved å:

- øke antallet minoritetsspråklige barn i barnehagen
- legge til rette for god og allsidig språkutvikling hos barn i førskolealderen
- bidra til å øke antallet førskolelærere og andre ansatte med minoritetsbakgrunn
- bedre samarbeidet mellom hjem og barnehage
- øke kompetansen blant ansatte i barnehagen når det gjelder tospråklig utvikling og flerkulturelle spørsmål.

Forsøk med gratis kjernetid i barnehagen og kompetanseheving av personalet når det gjelder språkstimulering er tiltak som ble igangsatt for å øke antallet minoritetsspråklige barn i barnehagen. Språkløftet ble igangsatt for å bedre språkferdighetene blant minoritetsspråklige.

Det var ment å være en modellutprøving hvor kommunene som deltok skulle utvikle og prøve ut ulike lokale tiltak begrunnet i funn ved kartlegging av Språk4 (Utdanningsdirektoratet, 07). Intensjonen med Språkløftet var at det skulle gjelde barn som trengte oppfølging på grunnlag av språkkartlegging på helsestasjonen. (Strategiplan Likeverdig opplæring i praksis, 2007-2009)

Strategiplanens fjerde hovedmål handler om å øke andelen minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning og bedre mulighetene for å gjennomføre utdanningen.

Dette skal oppnås ved å:

- øke rekrutteringen av studenter med innvandrerbakgrunn til høyere utdanning generelt
 - rekruttere flere med minoritetsspråklig bakgrunn til lærerutdanningene og styrke oppfølgingen av minoritetsspråklige studenter for at flere skal gjennomføre studiene.
 - Styrke det flerkulturelle perspektivet i rammeplaner og fagplaner for lærerutdanning og velferdsyrker.
 - Bedre arbeidet med høyere utdanning fra utlandet.
- Et av tiltakene for å oppnå dette målet er å igangsette fleksibel førskolelærerutdanning for personer med innvandrerbakgrunn. Målet er at flere med innvandrerbakgrunn skal bli styrere og pedagogiske ledere. Derfor ønskes det å utvikle et eget studietilbud i førskolelærerutdanningen for denne gruppen. Dette skal gjøres etter mønster av bachelorstudiet for tospråklige lærere. Det anbefales at studiet blir nettbasert, kombinert med samlinger, og organiseres som deltidsstudium over fire-fem år.
 - I Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007-2011 er ett av tiltakene å styrke rekruttering og gjennomstrømming av tospråklige studenter i førskolelærerutdanningen. Det er tilrettelagte tilbud i ordinære studier og egne studiemodeller for tospråklige.
 - Det er opprettet et samarbeidsprosjekt mellom høyskolene i Hedmark, Oslo, Bergen, Vestfold og Østfold, Dronning Mauds Minne Høgskole, for førskolelærerutdanning og Universitetet i Agder. Prosjektet har fokus på å utvikle og gjennomføre ulike tiltak for å øke rekruttering og gjennomstrømming av tospråklige studenter i førskolelærerutdanningen. Oslo-området, hvor mangelen på førskolelærere er særlig stor, prioriteres særskilt.

Generelt er prosjektet rettet mot utvikling av fagplaner og ekstra tiltak for å støtte tospråklige studenter både i søknadsprosessen og underveis i studiet., med særlig vekt på støtte i norskfaget. Høgskolene har utviklet lokale modeller som varierer mellom tilrettelagte tilbud i ordinære studier og egne studietilbud for tospråklige.

Prosjektet er sett i sammenheng med strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning for 2007- 2009".

I følge rapport fra Hino, utvikler og gjennomfører Høgskolene i Oslo, Bergen, Dronning Mauds Minne, Vestfold og Hedmark og Universitetet i Agder, ulike tiltak for å øke rekruttering (ressurser, organisering) og gjennomstrømming av tospråklige i førskolelærerutdanninga (innhold, arbeidsformer, tilrettelegging, veiledning og evaluering) innenfor rammeplan for førskolelærerutdanning. Prosjektet sees i sammenheng med strategi for rekruttering av førskolelærere 2007-2011 og strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis!

2.4 Metode i evalueringen

2.4.1 Samtaler og intervjuer

I evalueringen har vi benyttet forskjellige intervjuformer i tillegg til dokumentstudier, som var viktig i den innledende fasen av evalueringen. Alt materiale fra intervjuene er bearbeidet ved hjelp av programvaren Atlas.ti, som er et analyseverktøy for kvalitative data.

Samtaler

Vi har benyttet det vi kaller samtaler i møte med informanter blant de ansatte. Dette uavhengig om det har vært individuelle samtaler eller samtale med f eks to ansatte samtidig. Samtalene er tematisk bygget opp rundt en samtaleguide hvor vi lar samtalen gå fritt rundt de enkelte tema. I møtene med de ansatte innen FLU har vi forutsatt at alle er kompetente fagpersoner, men med ulike erfaringer både generelt og mer spesifikt i forhold til FLUTS. Vi har derfor latt oss inspirere av en fenomenologisk meningsfortetting som metodisk tilnærming i analysene av de kvalitative intervjuene av ansatte ved FLU/barnehage.

Årsaken til at vi har valgt en slik tilnærming er at denne har til hensikt å redusere individuelle erfaringer til mer allmennmenneskelige erfaringer (Creswell, 2007, s. 57). Fenomenologi fokuserer på hva flere individer har til felles i sine erfaringer rundt et fenomen. Spesielt to forhold ved en slik analysetilnærming er viktig; for det første fortolkes utsagn fra ansatte inn i en faglig kontekst, det vil her si utdanning/opplæring, flerkulturell/språklig etc. For det andre så får en ved denne arbeidsformen gjerne frem viktige tema som er felles for informantene og som kan gi verdifulle innspill i evalueringen. Tabell 1 gir oversikt over ansatte informanter.

Tabell 1: Oversikt informanter ansatte

Totalt	Kvinner	Menn
21	17	4
Kilde: Oxford Research AS		

Intervjuer

I møte med informanter fra studentgruppen har vi benyttet semistrukturerte intervjuer. Dette er en mer styrt samtale enn det som er benyttet overfor informanter fra de ansatte. Intervjuguiden er tematisk bygget opp med en rekke konkrete spørsmål innen hvert tema. Tabell 2 viser oversikt studentinformanter¹.

Tabell 2: Oversikt informanter studenter

Totalt	Kvinner	Menn
20	17	3
Kilde: Oxford Research AS		

2.4.2 Fokusgruppeintervjuer

Overfor studentgruppen har vi også benyttet fokusgruppeintervjuer med fire til syv studenter. Dette har da vært tematiske samtaler hvor vi har latt samtalen gå fritt rundt tema som intervjuer har lagt frem.

I analysene av studentgruppens utsagn har vi vært inspirert av en narrativ tilnærming, det vil si at vi analyserer deres utsagn som rene fortellinger som gir uttrykk for studentenes opplevelse slik de mener å ha erfart det. Vi har møtt studentgruppen på de arenaene hvor de har gjort sine erfaringer dvs. ved studiestedet eller på arbeidsplassen. Den narrative tilnærmingen betyr i tillegg

at vi prøver å følge en naturlig kronologisk utvikling i studentenes fortellinger.

For å få et best mulig bilde av studentgruppens oppfatninger har vi også samlet tilleggsdata som kan støtte opp om deres fortellinger. Dette kan være brev i forbindelse med søknad til FLU, dokumenter de har fått utlevert av studiestedet, observasjon av undervisning de deltar i, besøk i praksisbarnehage etc.

En ren kvalitativ begrensning, hvor vi benytter meningsfortetning som analysetilnærming har også sine begrensninger. For det første så er det de intervjuede studentenes stemme som kommer frem. Vi kan dermed ikke si at deres stemme representerer alle tospråklige studenter. Men for å "kvalitetssikre" informasjonen så trianguleres studenters utsagn opp mot ansattes utsagn, samt det som vi finner i skriftlige dokumenter som rapporter og andre evalueringer.

2.5 Ord og uttrykk i rapporten

FLU – Førskolelærerutdanning

Bergenstesten - test i norsk - høyere nivå som henvender seg til personer som søker opptak ved universiteter og høyskoler i Norge, og til arbeidstakere som trenger en dokumentasjon på sine norskferdigheter².

FLUTS – i denne rapporten benyttet som en forkortelse/akronym for *førskolelærerutdanning for tospråklige studenter*

¹ | Vedleggsdel vises mer utfyllende oversikt over studentinformanter.

² Kilde: <http://www.fu.no/default.asp?avd=231&nyh=5344>

Kapittel 3. Om HiNo samarbeidet

3.1 Om HiNo-samarbeidet

HiNo-samarbeidet bestod fra starten av høgskolene i Agder, Oslo, Bergen, Dronning Mauds Minne, Vestfold, Nesna, Østfold og Hedmark. Disse ønsket å utvikle og gjennomføre ulike tiltak for å øke rekruttering (ressurser, organisering) og gjennomstrømming av tospråklige i førskolelærerutdanninga (innhold, arbeidsformer, tilrettelegging, veiledning og evaluering) innenfor rammeplan for førskolelærerutdanning. En så for seg at desentraliserte og samlingsbaserte løsninger med nettstøtte ville gjøre det mulig for tospråklige over hele landet å delta.

Opptakten til HiNo-samarbeidet tar til på slutten av 90 tallet. Da ble det tatt et initiativ fra lærerorganisasjonene for å få flere lærere med minoritetsspråklig bakgrunn inn i skole og barnehage. Behovet var spesielt stort i Oslo hvor det var mange minoritetsspråklige assistenter og hvor det i barnehagene var avdelingsledere på dispensasjon. En fikk midler fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet som ble kanalisert videre inn til ulike høgskoler som produsenter av kurs etc. Kontakter mellom personer og institusjoner ble opptakten til HiNo-samarbeidet. HiNo fikk først etablert et samarbeid rundt faglærerutdanning for tospråklige.

Etter hvert begynte flere høgskoler å snakke sammen om å lage en egen førskolelærerutdanning for minoritetsspråklige hvor norskfaget ble erstattet med et eget språk- og kulturfag. Kunnskapsdepartementet var imidlertid ganske tydelig på at en eventuelt FLUTS utdanning skulle holde seg innenfor rammeplanen for førskolelærerutdanning.

Tanken på en egen førskolelærerutdanning for MS ble derfor forlatt. En så etter hvert at førskolelærerutdanningen var ulikt organisert ved institusjonene i samarbeidet. Institusjonene tilbyr de ulike fagene til forskjellige tider i studiet. Det var derfor vanskelig å få til en førskolelærerutdanning etter mal av den tospråklige

faglærerutdanningen. En har på de ulike høgskolene gått forskjellige veier for å rekruttere og tilrettelegge førskolestudier for tospråklige studenter.

HiNo-samarbeidet bærer etter vårt syn mest preg av å være et nettverk, mer enn et formelt prosjekt. Det finnes likevel en del elementer som peker på samarbeidet som et prosjekt. HiNo-samarbeidet har hatt en sentral prosjektleder/koordinator, noe som sammen med vedtak om prosjektfokus og fordeling av midler i styret for HiNo tegner et overordnet prosjekt. Styret har også etablert kriterier for arbeidet i prosjektet og det rapporteres resultater til departementet. Men samarbeidet mellom institusjonene er preget av nettverksbygging gjennom seminarer for ledere og nettverksmøter med faglig program knyttet til metoder i gjennomføringen. Det ser derfor ut til at den enkelte institusjon som er tilknyttet samarbeidet har hatt stor frihet i disponering av midler og fokus i arbeidet. Noe av disse ulikhetene vil også kunne være knyttet til at studentene i den tospråklige utdanningen er svært ulike og har veldig forskjellig bakgrunn og at studieprogrammene har måttet tilpasse seg disse utfordringene.

Studiestedene som er innbefattet i denne evalueringen er:

- Høgskolen i Hedmark
- Høgskolen i Oslo
- Høgskolen i Bergen
- Universitetet i Agder
- Dronning Mauds Minne Høgskole for Førskolelærerutdanning

FLUTS prosjektet er finansiert gjennom prosjektmidler fra Kunnskapsdepartementet med til sammen fire millioner NOK fordelt over 2 mill i 2008, 1 mill i 2009 og 1 mill i 2010.

Kapittel 4. Funn fra evalueringen.

4.1 Høgskolen i Hedmark

Ved høgskolen i Hedmark har en i to omganger hatt et studietilbud for tospråklige studenter ved førskolelærerutdanningen gjennom det som kalles FLUTO I og FLUTO II. Organisatorisk ligner FLUTO I på det som ved høgskolen kalles FluFlex, som er et heltids samlingsbasert og nettstøttet studium for førskolelærerstudenter, mens FLUTO I er på deltid over fire år. Ved utlysningen av FLUTO II viste det seg at det ikke var tilstrekkelig mange tospråklige studenter til FLUTO II (09/10) til å opprettholde et eget studietilbud. Man valgte da å integrere FLUTO II studiet i høgskolens ordinære førskolelærerutdanning Fluflex.

Erfaringene med dette er så langt positive. Sammenslåingen har gitt en større grad av integrering. I tillegg oppleves det nyttig for studentene å få et mangfold, med ulike grunnsyn og perspektiver, inn i studentgruppen. Dette gir grunnlag for spennende diskusjoner mellom studentene, noe som oppleves som en berikelse for utdanningen.

I 2010 er det ikke utlyst en egen FLUTO-utdanning, men til tross for dette er det mange tospråklige studenter. Disse kan få ekstra støtte i norsk dersom dette er ønskelig og etter behov. Det er satt av noe av pengene som fulgte med Flut-prosjektet (fra HiNo) til slike tiltak, selv om de ikke er knyttet til FLUTO.

Studieleder for førskoleutdanningen forklarer at:

”Vi måtte utvikle modeller som sikret at studentene ble førskolelærere. Det var viktig at de ikke ble hybrider, da vil det bli vanskelig å få jobb etter endt studie. Det var viktig å legge opp til en utdanning som ville eksistere også etter endt prosjekt, slik at man ikke gjorde seg avhengig av prosjektmidler i fremtiden for at utdanningen skulle overleve”.

4.1.1 Rekruttering

Høgskolen i Hedmark (HH) var først ut med å rekruttere til tospråklig førskoleutdanning gjennom ”Samordnet

opptak”, noe som medfører at man ikke kan kreve at studentene er i et ansettelsesforhold i en barnehage.

Det hevdes å være et svakt rekrutteringsgrunnlag i høgskolens naturlige nedslagsfelt, noe som gjør det vanskelig å rekruttere studenter. Men i dag er det flere tospråklige studenter på førskolelærerutdanningen enn tidligere, noe som tyder på at prosjektet har hatt en virkning. Men man har ikke mange nok studenter til å ha egne klasser for tospråklige studenter, noe man heller ikke lenger er overbevist er ønskelig.

Det har vært lagt ned mye arbeid og ressurser i rekrutteringsarbeidet. Høgskolen har satset på en bred markedsføring av studiet gjennom:

- Utdanningsmesser
- Via nettet og aviser
- Informasjonsmøter regionalt

I etterhånd vurderer en det slik ved høgskolen at en i større grad burde ha involvert og benyttet seg av kommunenes flyktningekonsulenter, som har en god kontaktflate ut mot aktuelle studentkandidater.

Krav til ferdigheter i norsk

Ved HH har en vært streng med at studentene må oppfylle norskkravene, det vil si ”Bergenstesten” eller tilsvarende nivå.

”Dette mener vi er viktig, ettersom det er nødvendig med et visst kunnskapsnivå på norsk for å klare seg gjennom studiet på en grei måte. Vi har sett mer gjennom fingrene på engelskkunnskaper, ettersom det ikke er noen undervisning på engelsk.” (ansatt ved FLU)

4.1.2 Tilpasninger i studiet

Studieløpet blir med bakgrunn i individuelle behov hos studentene i noen grad tilpasset den enkelte student, for eksempel ved å tilby utvidet studietid.

Ved Høgskolen i Hedmark presiseres det at studenter med tospråklig bakgrunn ikke er en ensartet gruppe.

Mange av studentene har gode norskkunnskaper og har ikke behov for spesiell oppfølging, mens andre strever atskillig mer med språket. Det er derfor viktig å ha et nyansert syn på gruppen og vurdere tilpasninger som bygger på individuelle forutsetninger og ikke bare gruppeforutsetninger.

FLUTO I har hatt ca. 8 samlinger i året. Disse går over 3 dager, og inneholder bl.a. arbeid i studiegrupper. Videre er det aktiviteter og arbeidskrav som skal innleveres på nettet, mellom samlingene. Det er også støttespørsmål og andre pedagogiske elementer. Studentene må ha et visst antall dager med praksis i barnehage mellom samlingene. Faglærerne får ekstra ressurser for å gi støttetiltak til de tospråklige studentene. Fagplanene er ikke veldig forskjellige fra de øvrige, men det spesielle knyttet til fremmedkulturell bakgrunn kommer frem i møte med studentene, i form av spennende diskusjoner og perspektiver i undervisningen og oppgavene.

FLUTO I er likevel IKKE en arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning, og studentene kan ikke ha praksisen i den barnehagen de eventuelt arbeider i. Dette er et viktig prinsipp overfor alle studenter ettersom høgskolen mener at vurderingene av studentene skal være reell, og dette vanskeligere lar seg gjøre dersom man har praksis på egen arbeidsplass.

Alle de som er intervjuet er positive til det integrerte opplegget for studentene. Fordelen når man er slått sammen er lettere integrering av de tospråklige studentene, samt at det er nyttig for de øvrige studentene med ulike syn og perspektiver. Dette danner grunnlag for spennende diskusjoner blant studentene. Alt i alt er trenden at førskolelærerutdanning for tospråklige betraktes som en berikelse for hele førskolelærerutdanningen.

I 2010 er det ikke utlyst egen utdanning for tospråklige studenter, men til tross for dette er det mange tospråklige studenter (13 tospråklige studenter ved opptak 2010). Disse får tilbud om ekstra støtte i norsk dersom dette er ønskelig og det er et behov for det. Noe av pengene som fulgte med FLUTS-prosjektet (fra HiNo) er satt av til slike tiltak.

Alle studenter ved førskolelærerutdanningen deltar om høsten det første studieåret i et obligatorisk kurs om akademisk skriving. Kurset består av tre komponenter:

kilder og kildebruk; informasjonssøking og skrivekurs. Innholdet i kurset følges opp av faglærerne i alle fag. Mange av de tospråklige studentene får i tillegg individuell veiledning knyttet til oppgaveskriving.

Studentene er svært positive til hvordan høgskolen og førskolelærerutdanningen håndterer mangfoldet blant studentene. Gjennom våre intervjuer kommer det frem at de tospråklige studentene opplever at de er inkludert og blir lyttet til i forhold til spesielle behov de måtte ha.

4.1.3 Hvilke utfordringer har studentene?

Ferdigheter i norsk

For noen er den største utfordringen norsk språk. Hvis man sliter med språket blir det fort en barriere knyttet til å ta til seg kunnskaper på et akademisk og avansert nivå. Faglige definisjoner og begreper oppleves spesielt vanskelig for studentene. En utfordring er det også når studentene skal gjennomføre skriftlige arbeider. Det å forme en akademisk tekst er en utfordring i seg selv. Når en skriver på et språk man i begrenset grad behersker blir det lett upresist og redusert faglighet i teksten. Faglærerne kan derfor være usikre på hvordan de skal vurdere arbeidene.

Studentene som ble intervjuet etterlyser enda mer og bedre støtte med akademisk/avanserte norske ord og uttrykk, både skriftlige og muntlige.

Det er foreløpig bare en gruppe som har tatt eksamen i norsk som består av to komponenter, en om barns språkutvikling og en om barnelitteratur. Resultater fra denne eksamen var som følger:

Tabell 3: Eksamensresultater norsk

Karakter	Barnelitteratur	Barns språkutv
A	1	1
B	0	2
C	1	1
D	4	0
E	2	2
F	1	3

Kilde: Høgskolen i Hedmark

Til ny prøve i barns språkutvikling fikk de tre som strøk på første forsøk henholdsvis C, D og E.

Ulike læringskulturer

Det understrekes av våre informanter at det kan være en utfordring at studentene er vant til ulike undervisningsformer og studiekulturer. Hvordan man betrakter kunnskap og hva som vektlegges i kunnskapsbygging kan avvike fra vår norske tenking rundt dette. For eksempel er noen av studentene blitt tatt i fusk på hjemmeoppgaver fordi de benytter avskrift. Studentene får kurs i akademisk kunnskapsproduksjon, og vet at de ikke skal plagiere. Men i noen kulturer er det slik at nettopp det å gjengi kunnskap akkurat slik den er, er det som gir grunnlaget for en god bedømmning av studentarbeidet.

I norske høyskolestudier står derimot tradisjonen med drøftingsoppgaver sterkt, mens de tospråklige studentene ikke alltid behersker en slik sjanger. Noen av de tospråklige studentene kommer fra studiekulturer hvor en i stedet blir belønnet for å reprodusere kunnskap. Dette gir disse tospråklige studentene er læringsutfordring i dobbelt forstand på den måten at de ikke bare skal tilegne seg et fagfelt, men også lære uvante formkrav i forhold til fagfeltet.

4.1.4 Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?

Den mest fremtredende tilbakemeldingen i våre intervjuer er at FLUTO har bidratt positivt til studiemiljøet i førskolelærerutdanningen, spesielt gjennom spennende refleksjoner for alle. Det har bidratt til at man ser at man ikke er så forskjellige faglig, og at man er mer bevisst på de områdene hvor man er forskjellig.

Ved høyskolen vurderer man nå, med bakgrunn i fra erfaringene med tospråklige innen førskolelærerutdanningen/Fluflex, å innføre noen av de samme støttetiltakene og tilpasningene ved de andre utdanningstilbudene. Det bør kanskje ikke lyses ut som egne studier, men heller synliggjøres at det er et studium som passer bra for tospråklige studenter. Men det presiseres at forutsetningen er at man må ha ekstra ressurser.

Økt rekruttering av tospråklige studenter

Høyskolen har flere tospråklige studenter ved førskolelærerutdanningen nå enn tidligere, i 2009 var det 7 studenter, i 2010 var det 13. Man kan likevel ikke si om dette med sikkerhet henger sammen med FLUTS eller om det er en generell samfunnsutvikling.

Bedre studiemestring

Det er enda ikke noen tospråklige studenter fra FLUTO som har fullført hele førskolelærerutdanningen. Men så langt er inntrykket at de tospråklige studentene har klart seg like bra som de majoritetsstudenter på eksamener. Enkelte av de tospråklige studentene beskrives som glitrende studenter. Det er heller ikke nødvendigvis slik at alle de tospråklige studentene trenger mer oppfølging enn majoritetsstudenter. Flere av studentene kommer fra kulturer hvor muligheten til studier på et høyt nivå er sterkere verdsatt enn i vår kultur.

Det kan virke som et paradoks at studenter med dårlige norskkunnskaper som strever med å uttrykke seg faglig, likevel gjør det like bra eller bedre enn norske studenter til mange eksamener. Høy arbeidsdisiplin og vilje til å stå på kan også for mange av de tospråklige studentene virke til å være sterkere enn blant majoritetsstudenter, noe som kan forklare gode eksamensresultater.

4.2 Høyskolen i Oslo

Ved Høyskolen i Oslo tilbyr man det som kalles arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning (ABF). Dette er en studiemodell hvor en søker fleksible løsninger for studentene i nært samarbeid med praksisfeltet. ABF er en samlingsbasert modell, som er utenfor samordnet opp-tak, og betinger at studenten har en stillingsprosent i barnehage.

Den første ABF klassen (ABF1) ble startet opp i 2007 og har på mange måter vært en pilotklasse. I denne klassen har det kun vært minoritetsspråklige studenter. Etter dette har en startet opp fire nye ABF klasser men til disse klassene har minoritetsspråklige måttet søke på lik linje med andre. Antallet minoritetsstudenter gikk derfor betydelig ned med andre ABF klasse, men dette har gradvis tatt seg opp igjen.

Praksis er i stor grad bygget opp rundt egen arbeidsplass. Modellen var langt på vei utviklet og etablert allerede før HiNo-samarbeidet om førskolelærerutdanning for tospråklige. Oslo kommune har en sentral rolle i prosjektet. Bakgrunnen for ABF er blant annet et samarbeid mellom Høyskolen i Oslo og Oslo kommune om et kurs for assistenter (KOMPASS). Kurset er kompetanse-givende og gir 15 studiepoeng til dem som har studiekompetanse eller realkompetanse. Erfaringene og samarbeidet som er etablert gjennom Kompasskursene har gitt viktige premisser for ABF.

I tillegg har Kompasskursene gitt et viktig rekrutteringsgrunnlag for ABF. Assistenter som har deltatt ved Kompasskurs har fått fortrinnsrett til ABF studiet. KOMPASS er bygget over mye av samme lesten som ABF og anses derfor som et forberedende kurs i forhold til språkkunnskaper, undervisnings- og arbeidsmetoder. De som ikke vurderes som kvalifiserte til ABF studiet, henvises i stedet til KOMPASS.

Fra høgskolens side påpekes det at midlene fra HiNo var avgjørende for at det første studentkullet med ABF ble satt i gang. Midlene ble en form for katalysator for kommunen. Utgifter forøvrig har kommunen og høgskolen dekket opp. Fra og med ABF2 har finansiering i sin helhet vært dekket av Oslo kommune.

4.2.1 Rekruttering

ABF har vært åpent for alle ansatte i kommunale barnehager. De tospråklige studentene søker til ABF-programmet på lik linje som andre. Dette betyr at det er ingen kvotering inn til studiet for minoritetsspråklige studenter.

I tillegg til tradisjonelle markedsføringskanaler har det vært benyttet informasjonsmøter overfor interesserte ansatte i barnehager i Oslo kommune.

Krav til ferdigheter i norsk

Studenter uten generell studiekompetanse må ha bestått Bergenstesten eller eksamen fra videregående. Studentene som kommer inn på realkompetansevurdering må levere dokumentasjon på at de behersker norsk i tilstrekkelig grad. I praksis er det som regel arbeidsplassen som gir en vurdering av språkkompetansen. Hvilke krav som stilles til språkferdigheter oppleves av dem vi intervjuer ikke å være godt nok klargjort. Men erfaringen er at de fleste studentene klarer seg godt med den støtte og oppfølging som gis gjennom studiet.

4.2.2 Tilpasninger i studiet

Ordningen er at studentene får 20 % permisjon med lønn og i tillegg må de bruke en egenandel på 10 % permisjon uten lønn. Resten, dvs. de 70 % av full stilling, arbeider studentene som assistenter i barnehage. Tanken er at studenten skal bruke praksis og erfaringer fra egen arbeidsplass i studiene. Det er derfor lagt vekt på å tilrettelegge studiet slik at det kan kombineres med

arbeid i barnehagen. Inkluderingen av arbeidsplassen er sterkt vektlagt i ABF.

Studentene er organisert i grupper knyttet bydelene. Bydelsgruppen er en viktig læringsarena i tillegg til den enkelte barnehage. Disse kommer i tillegg til undervisningen på høgskolen og arbeid over Fronter. Vekslingen mellom de ulike læringsarenaene hevdes å ha styrket studentenes læring. Studentene er svært positive til koblingen mellom studie og arbeid/praksis.

Det er en syklus i undervisningen. Først er det samling på høgskolen i uke 1. Uke 2 har studentene samling i kollokviegrupper i bydelene og deretter er det samling i barnehagen i uke 3. I uke 4 er det igjen samling i kollokviegruppene, hvor fokuset er skriving. I denne fireukerssyklusen brukes læringsplattformen Fronter. Fronter er en viktig kommunikasjonskanal, samt at alle innleveringer foregår gjennom Fronter.

Modellen beskrevet ovenfor følges de to første studieårene, mens en i det tredje studieåret bryter noe med dette. Da drives det med pedagogisk utviklingsarbeid inn i barnehagene ut i fra en aksjonslæringsmodell. I det tredje året legges seks ukers praksis inn i arbeidet med prosjektet i egen barnehage. Siste året er ganske tradisjonelt med fordypning og bacheloroppgave. Fordypningen er ledelsesrelatert til barnehagens områder.

De intervjuede studentene er svært tilfreds med studieopplegget. De understreker at det er spesielt lærerikt å arbeide med aksjonsforskningsoppgavene. Oppgavene er knyttet opp mot praksis og har etter studentenes opplevelse gjort at de kan forankre teori i praksis.

Studentene har i bydelene en egen bydelskoordinator å forholde seg til. Koordinatorene, som har ca 50 % stilling, har et spesielt ansvar for samarbeidet mellom barnehager, bydel og høgskolen. Koordinatorene skal støtte studentene på arbeidsplassene. En av informantene beskriver dette slik:

"Hvis denne ressursen hadde manglet, så hadde ikke studentene blitt ivaretatt på den solide måten de er nå. Koordinatorene har støttet også individuelt når det har vært studenter som sliter. På de 5 ABF kullene har vi totalt bare 1 som har sluttet."

4.2.3 Hvilke utfordringer har studentene?

I forhold til studentenes utfordringer og behov for ekstra oppfølging er der en rekke faktorer som trekkes frem:

- For mange av studentene er det enten lenge siden utdanning eller de mangler utdanning.
- Det pekes også på kulturelle og familiære forhold som kan være utfordrende for studentene.
- Sist, men ikke minst trekker også ABF studentene i Oslo frem språkutfordringene.

Alt i alt er det derfor et stort behov for motiveringsarbeid for å få studentene igjennom studiene.

I ABF tilbys det en individuell veiledning til studentene etter behov. En er også spesielt oppmerksom på å følge opp studentene når det er skifte i personale/fagledere. I denne fasen kan koordinatorene i større grad møte studentene i barnehagene. Veiledningen er organisert forskjellig i de ulike bydelene, men fellesnevneren er at det er bydelskoordinatorenes ansvar å sørge for veiledning.

Ferdigheter i norsk

Det faglige språket er tilrettelagt ved å ha fokus på hvilke ord som kan være vanskelig for studentene. Studentene må levere inn skiftlige oppgaver gjennom hele studiet. Dette gjelder både norske og tospråklige studenter. På grunn av utfordringer rundt norskferdigheter er det lagt opp til omfattende språktrening gjennom hele utdanningen, både skriftlig og muntlig.

Noen av studentene sliter med norsk fagspråk. Det akademiske språket er en stor utfordring for enkelte av studentene. I tillegg er det forskjeller hos studentene når det gjelder akademisk bakgrunn.

Studentene understreker betydningen av trening av språkferdigheter gjennom hele studiet. Mange opplever at de i betydelig grad har forbedret språkferdighetene. Studentinformantene understreker også at tross støtte fra høgskole og arbeidsgiver, så avhenger også studieresultater av at de selv tar et eget ansvar for å benytte tilbudet om støtte og veiledning.

Flere av våre informanter hevder at en høy "akademisering" av utdanningen med utstrakt bruk av forelesninger og selvstudier, ville ha ført til at mange av de tospråklige studentene falt igjennom i studiene.

Manglende rolleavklaring

Studentene har opplevd det som synes som en manglende rolleavklaring mellom assistent og studentrollen, som utfordrende. Samtidig påpeker studentene at jo mer de har kommet inn i studiemodellen og studentrollen, dess mindre har dette problemet blitt.

4.2.4 Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?

Høy studentgjennomstrømming

Det har i praksis ikke vært frafall fra ABF1 studiet. Den tette oppfølging og støtte, både fra høgskolen og arbeidsgiver/Oslo kommune, blir av studentene fremhevet som den viktigste årsaken til at alle studentene ser ut til å fullføre studiet³. Studentene beskriver studieprosessen som en metamorfose. Spesielt det siste året har de selv merket at de i langt større grad ser annerledes på praksissituasjoner. De opplever at de nå fortolker situasjoner ut i fra den førskolelærerkompetanse de nå har tilegnet seg. I fokusgruppeintervju med noen av ABF1 studentene var det et utpreget høyt faglig refleksjonsnivå blant studentene. Evaluators representant, som selv er tidligere lærerutdannet, merket seg spesielt studentenes godt utviklede fagspråk.

Kompetanseutvikling for faglærerne

Faglærerne som er intervjuet påpeker at de gjennom arbeidet med ABF studiet har utviklet egen kompetanse gjennom det at de har måttet videreutvikle arbeidsmåter, veiledningspraksis og egen bevissthet rundt fagspråk og innhold. Studentene bekrefter også at lærerne er blitt stadig bedre, f.eks. på å forklare og anskueliggjøre fagbegreper og uttrykk.

4.3 Høgskolen i Bergen

4.3.1 Rekruttering

Ved Høgskolen i Bergen har de en lokal utlysning av studiet. Opptakskrav er generell studiekompetanse eller tilsvarende realkompetanse.

Høgskolen har prøvd ut 3 ulike modeller for rekrutteringskurs i perioden 2004-2007 rettet mot tospråklige assistenter i barnehager. Der blir disse oppfordret til å søke til førskolelærerutdanningen.

³ Det er en student som har sluttet på ABF1, men denne har i stedet påbegynt ordinær førskolelærerutdanning.

Høgskolen har i tillegg aktivt arbeidet mot barnehageeierne og andre lokale instanser for å markedsføre førskolelærerutdanning mot potensielle studenter. Men en har ikke lyktes i å rekruttere noen stor gruppe tospråklige studenter. I 2009 var det 17 tospråklige søkere, men 11 av disse var ikke tilstrekkelig kvalifisert for studiet. Per i dag er det 4 tospråklige studenter i førskolelærerutdanningen ved høgskolen.

Krav til ferdigheter i norsk

Ved HIB er det et krav til å ha oppnådd 450 poeng på Bergenstesten eller annen tilsvarende test for å kunne bli tatt opp i førskolelærerutdanningen. Våre informanter understreker betydningen av å få studenter med tilstrekkelige språkferdigheter. Dette er nødvendig for at studentene skal kunne fullføre utdanningen. En vurderer ulike tiltak for å sikre tilstrekkelige språkferdigheter hos tospråklige førskolelærerstudenter.

Det vurderes å arrangere et forberedende kurs i språk og kultur for tospråklige studenter. I tillegg nevnes muligheten for å intervjuer tospråklige studenter før et eventuelt opptak til førskolelærerutdanningen slik at man vurderer deres språkkompetanse før påbegynt førskolelærerutdanning. Høgskolen har allerede et tilbud om ekstra støtte til studentene i norsk fagspråk.

Studentene som vi har intervjuet er positive til de språkkravene som stilles ved opptak til studiet. Argumentet deres er at gode ferdigheter i norsk er nødvendig for å klare å gjennomføre utdanningen.

4.3.2 Tilpasninger i studiet

Studiet er i liten grad tilpasset de tospråklige studentene og deres behov for særskilt tilrettelegging. De har tilbud om støtte ved at pedagogikk læreren har ekstra timeresurs til veiledning av tospråklige studenter, men dette er imidlertid blitt lite benyttet av de studentene som behøver det mest.

4.3.3 Hvilke utfordringer har studentene?

Ferdigheter i norsk

Det er en utfordring for enkelte tospråklige studenter å oppfatte og formulere faglige begreper på norsk. Spesielt fremheves faglitteratur som er skrevet på nynorsk og dansk som krevende for de tospråklige studentene. Den

samme opplevelsen gjelder når lærer benytter dialekt i undervisningen.

Det er et tilbud om støtte det første studieåret for de tospråklige studentene, men dette tilbudet er i liten grad blitt utnyttet av studentene. I stedet benytter studentene familie, venner og studiekamerater for å avhjelpe språklige vansker.

Tidkrevende å være tospråklig student

Språklige utfordringer medfører at de tospråklige studentene ofte må bruke mer tid til studier enn andre studenter. Dette krever høy motivasjon og fokus på studiet fra disse studentene.

4.4 Universitetet i Agder

Universitetet i Agder (UIA) har så langt ikke hatt noen egen modell eller eget program som er rettet spesielt mot tospråklige studenter. Fra høsten 2010 har en startet opp et 4-årig deltidsstudium innen førskolelærerutdanning. Deltidsstudiet er en del av strategien for å rekruttere tospråklige studenter til førskolelærerutdanningen.

4.4.1 Rekruttering

For å rekruttere ble det våren 2008 tatt et initiativ overfor barnehageetaten i Kristiansand Kommune. Hensikten var å rekruttere assistenter og morsmålsassistenter til UIAs tilbud i skole- og barnehagekunnskap (30 studiepoeng). Dette studiet ble potensielle studenter spesielt oppfordret til å søke. Dette skulle senere kunne innpasses i en ordinær førskolelærerutdanning.

I 2010 ble deltidsstudiet innen førskolelærerutdanning markedsført overfor alle kommuner og barnehager i Agder. Det ble benyttet både brosjyrer og arrangert møter, samt at en markedsførte tilbudet på utdanningsmesser og i lokale media.

Resultatet ble likevel at når studieåret startet opp høsten 2010 så var det ingen tospråklige studenter. Det har startet opp noen få tospråklige studenter ved ordinær FLU.

Tilbakemeldingene fra UIA er at en har diskutert med kommuner og arbeidsgivere muligheter for tilpassede opplegg og støtte/stipendordninger, uten at dette har gitt resultater foreløpig.

Krav til ferdigheter i norsk

I Agder har man et generelt krav til Bergenstest eller tilsvarende for opptak til FLU.

4.4.2 Tilpasninger i studiet

Det ser ikke ut til at en ved UIA har spesielle tilpasninger i studiet for tospråklige førskolelærerstudenter. Studentene opplever ikke at minoritetsspråklige eller flerkulturelle som tema er noe som kommer frem eller prioriteres i undervisningen.

I 2009 startet fem studenter på skole- og barnehagekunnskap (30 studiepoeng). Studiet hadde ikke praksis, men de la til rette for at det ble praksisplass for disse studentene i barnehage.

I tillegg fikk studentene tilbud om et norskkurs med vekt på norsk fagspråk. I tillegg ble det gitt en utvidet veiledning inn mot praksissituasjonen. Disse studentene fikk derfor en spesiell oppfølging i praksis. Tilbakemeldingene fra barnehagene og studentene var meget positive.

Likevel fortsatte ingen av disse studentene med å begynne på FLU. Begrunnelsene for at så ikke skjedde oppgis til forhold som familiesituasjon og økonomiske hensyn.

4.4.3 Hvilke utfordringer har studentene

Ferdigheter i norsk

Ved UIA er det få tospråklige studenter ved FLU. Disse studentene virker til å ha svært ulike forutsetninger i forhold til både antall år i Norge og erfaring fra arbeid med barn. Når vi tar opp utfordringer ved det å være FLU student er fellesnevneren i studentenes utsagn at de opplever norsk språk som den tøffeste utfordringen.

Det er spesielt den skriftlige kompetansen som ser ut til å mangle. Studentene hevder at de ikke er fortrolig med å skrive lange tekster på et faglig språk. De opplever også at fagbegreper og uttrykk kan være vanskelige å forstå.

Studentene har det siste studieåret fått et tilbud om kurs i norsk fagspråk. Dette er studentene meget fornøyd med, men de opplever at det er for lite i omfang samt at det kommer for sent i studieløpet.

Studentene er undrende til at et slikt kurs ikke er tilbudt som er forkurs før FLU eller meget tidlig i studiet. Studentene mener at det i stor grad forventes av utdanningsinstitusjonen at når studentene har kommet inn på studiet skal de som er minoritetsspråklige klare seg like godt som etnisk norske studenter.

4.5 Dronning Mauds Minne Høgskole for Førskolelærerutdanning

Ved Dronning Mauds Minnes Høgskole ble det i 2007/2008 satt sammen ei lokal prosjektgruppe eller FLUTO-komiteé som skulle arbeide med planlegging av hvordan DMMH kunne øke rekrutteringen og gjennomstrømmingen av tospråklige studenter i førskolelærerutdanningen. Komiteen har også arbeidet med å utvikle en fagplan i faget norsk.

Den lokale FLUTO-komiteen kom fram til at de ville satse på støttetiltak til tospråklige studenter på alle trinn og nivå i førskolelærerutdanningen

Det er av den grunn ikke blitt opprettet spesielle klasser eller grupper for studenter med tospråklig bakgrunn ved DMMH. I likhet med etnisk norske studenter søker tospråklige på alle linjer og modeller. Det finnes estetisk linje, linje for barnekultur og kulturarv, natur og friluftsliv, IKT støttet og interkulturell linje. Interkulturell linje har fokus på økt globalisering og flerkulturalitet. Interkulturell linje startet høsten 2007 og det var da 7 av 30 studenter som hadde norsk som sitt andrespråk. Da ny klasse ved interkulturell linje startet høsten 2008 hadde kun 1 av 30 studenter norsk som andrespråk. I 2009 hadde 10-15 av totalt 850 studenter norsk som andrespråk.

”Interkulturell linje har litt mer fokus på mangfold, kultur, og migrasjon i et barnehageperspektiv. De som underviser der spisser seg litt mer på det feltet, både i pedagogikk og psykodrama” (ansatt)

4.5.1 Rekruttering

Dronning Mauds Minnes Høgskole har ikke gjort noe spesielt for å rekruttere tospråklige studenter til FLUTO-prosjektet. I et tidligere flerkulturelt prosjekt som fant

sted i perioden 2002/2006, ble flere rekrutteringstiltak igangsatt. Spesielt vellykket var innføringskurset hvor sentrale områder i førskolepedagogikk ble gjennomgått. Dessverre ble det ingen rekruttering til førskolelærerutdanningen etter dette prosjektet. Grunnen synes å være et enstemmig ønske om deltidsutdanning, da de fleste var avhengig av et yrkesliv parallelt med utdanningen.

DMMH har vært forsiktig med å sette i gang rekrutteringstiltak i FLUTO-prosjektet, da det har vært usikkerhet omkring hvilke tilbud som ville bli igangsatt. Betydningen av å rekruttere potensielle tospråklige studenter til førskolelærerutdanningen sees allikevel på som viktig.

”Kanskje man i større grad burde sende ut fagfolk fra DMMH til videregående skoler, for å informere om førskolelærerutdanningen.”(ansatt)

Krav til ferdigheter i norsk

Ved DMMH gjelder ordinære opptakskriterier for alle studenter. Det vil si studiekompetanse fra videregående skole eller realkompetanse. Det er ikke noe krav til norsk kompetanse i form av ”Bergenstesten” eller tilsvarende nivå. En av studentene som ble intervjuet uttalte følgende:

”Det var ikke noe annet krav til språkkompetanse annet enn at du bør forstå språket. Det er liksom en uskreven regel.” (student)

En annen student sa følgende:

”Jeg tok Bergenstesten første året jeg var i Norge. Jeg måtte få godkjent alle mine papirer for å komme inn på studiet. Jeg synes det var greit å ha Bergenstesten, fordi da får man grammatikk kunnskap, noe man ikke gjør når man bare snakker.” (student)

Ansatte peker på at det er vanskelig for mange av studentene å forholde seg til et akademisk språk. De tror det kunne være behov for et skrivekurs, da mange ikke har erfaring med skriftlige oppgaver og akademiske formuleringer. Dette ser ut til å være et mindre problem for de studentene som har gjennomført norsk videregående skole.

4.5.2 Tilpasninger i studiet

Det ble ikke gitt noen form for støttetiltak eller tilpasninger for tospråklige studenter ved DMMH i årene 2005 -2008. Våren 2008 viste det seg at minst 5 av 10

tospråklige avgangsstudenter manglet en eller flere eksamener.

I studieåret 2009/2010 har den lokale FLUTO-komiteen arbeidet med veiledningsprosjektet: Likeverdig opplæring (LOPP) gjennom utvikling av språklig kompetanse. Et prosjekt som ble finansiert av Hino- nettverket (KD) og DMMH.

I dette prosjektet deltok 11 studenter på ulike trinn i grunnutdanningen og sju studenter som hadde avsluttet utdanningen, men ikke fullført. De hadde studert ved DMMH i tre år uten å få vitnemål som førskolelærer. I 2009 var de samme studentene fortsatt ett år etter. I 2010 fullførte to studenter fra denne gruppen eksamen.

Veiledningsprosjektet (LOPP) har lagt hovedvekten på individuelle opplegg som har tatt utgangspunkt i den enkeltes students behov. Grunnlaget for veiledningen har vært faglige oppgaver og studenttekster som studentene til enhver tid har hatt. To veiledere i norsk og pedagogikk har samarbeidet og støttet hverandre med utgangspunkt i hvert sitt faglige ståsted. Veilederne har hatt samtaler med hverandre og med studentenes lærere underveis i prosjektet. Erfaringene med prosjektet så langt har vist at de tospråklige studentene har behov for konkret veiledning i tillegg til den de får i undervisningen. De trenger oppmuntring og at noen bryr seg om deres spesielle behov. Da veiledningstimene kommer i tillegg til ordinær studietid, lesing av pensum og familie, blir tidsaspektet for mange en utfordring.

”Studentene blir ikke informert om at de har mulighet for individuell veiledning før de begynner studiet. Tror vi kunne ha fått flere tospråklige studenter om vi hadde gått ut med tilbudet på forhånd. Mange tospråklige studenter strøk i pedagogikk, norsk og andre fag før vi begynte med veiledningen.” (ansatt)

De tospråklige studentene ved DMMH kan velge mellom skriftlig og muntlig eksamen. En av de ansatte uttaler følgende:

”Det kan være at vi prøver muntlig først og så kanskje de går tilbake til skriftlig. Studentene kan vurdere hva som fungerer best for dem. Det vurderes individuelt,

men det er studentene som til syvende og sist bestemmer.” (ansatt)

Det nevnes at det flerspråklige og flerkulturelle perspektivet er tydelig i fagplanene på interkulturell linje, men mindre synlig i fagplanene på de andre linjene. Det flerkulturelle blir vektlagt i pedagogikk på de andre linjene, men ikke så dyptgående som på interkulturell linje. De ansatte som ble intervjuet gav uttrykk for at dette perspektivet burde styrkes innenfor alle fag og på alle linjer, da det er flerspråklige barn i alle barnehager.

Det framkom i intervjuene at det er mye fokus på Alf Prøysen og Astrid Lindgren, noe som gir de norske studentene et fortrinn.

”... men hvis studentene bare har bodd i Norge i noen få år, så er det ingen selvfølge at de kjenner Alf Prøysen og Astrid Lindgren. Det har noe med språket og kulturkompetanse å gjøre. Startstreken deres er lenger bak enn de norske studentene.” (ansatt)

En av de ansatte mente at det burde ha vært alternative fagplaner for de som ikke har norsk som sitt morsmål. Det ble begrunnet med at de tospråklige har ressurser innenfor sitt morsmål, noe som burde ha vært vektlagt i større grad.

Studentene som ble intervjuet hadde ulikt syn på hvordan Høgskolen forholder seg til et kulturelt mangfold. En mente at det å ha fokus på tospråkligheten var negativt fordi det kunne hindre integrering i samfunnet. En annen opplevde seg som en ressurs fordi hun kunne bidra med et annet språk og andre erfaringer enn de norske.

4.5.3 Hvilke utfordringer har studentene?

Både studenter og ansatte melder om utfordringer som:

- Problemer med skriftlige oppgaver og akademiske formuleringer, samt språkanalyse av det norske språk.
- Leser sakte og kan ha vansker med å komme igjennom pensum. Vanskelig lærestoff.
- Den skriftlige eksamensformen gjør at det er vanskelig å få bestått for studenter som ikke har norsk som morsmål.
- Noen studenter som ikke snakker godt nok norsk har i noen tilfeller slitt med å tilpasse seg basisgruppene.

- Vanskelig å få tid til veiledning fordi den kommer i tillegg til en hard arbeidsdag, lesing av pensum og familieforpliktelser.
- Vanskelig å få seg jobb dersom søknad og intervju avslører dårlig norsk kompetanse

Ut fra dette ser det ut som dårlige norskerferdigheter, ukjent eksamensform og tidsaspektet er de største utfordringer. Når det gjelder lesing av faglitteratur så er f.eks. dansk litteratur en klar utfordring for de tospråklige studentene.

Ferdigheter i norsk

Det er store forskjeller i hvor godt de tospråklige studentene behersker det norske akademiske språket. Enda vanskeligere kan det være for noen å presentere teori i en norsk språkdrakt. Det er i hovedsak norsk skriftlig som er studentenes problem. Det oppleves som spesielt vanskelig når det er skriftlig skoleeksamen. De minoritetsspråklige studentene foretrekker derfor mappeksamener.

Manglende norskerferdigheter hos tospråklige studenter gjør at de ikke har de samme muligheter som norske elever til å forstå undervisningen og innholdet i pensum. Mange har også problemer med å bli forstått. Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen medfører at studentene kommer til høgskolen med ulike erfaringer. Dette gjelder også de norske studentene.

Ulike læringskulturer

Det fremkommer fra informantene at studenter med bakgrunn i ulike læringskulturer har vansker med den norske eksamensformen og skriftlige oppgaver hvor det kreves akademiske formuleringer, drøfting og kritisk refleksjon. Noen av de tospråklige studentene kommer fra en studiekultur hvor man blir belønnet for å reprodusere kunnskap. Studenter som er vant med en slik læringskultur kan komme til kort i en læringskultur hvor en i større grad fremhever skriftlige tekster med drøfting og kritisk refleksjon.

Bildet er imidlertid ikke entydig. En av de ansatte har følgende erfaring:

”Når det gjelder å skrive oppgaver med et akademisk språk har jeg inntrykk av at de lærer det ganske fort. I hvert fall når de først har skjønnet hvordan en oppgave

skal se ut. Det er et av de sentrale spørsmålene som kommer tidlig i veiledningen, men det kommer an på hvilken bakgrunn studentene har.” (ansatt)

Eksamensformen er den samme for tospråklige som for etnisk norske studenter, bortsett fra at de tospråklige studentene ved DMMH kan velge mellom skriftlig og muntlig eksamen.

Noen av de ansatte på DMMH pekte på viktigheten av å tenke i retning av hvordan studentene kunne brukes med de ressurser de har i forhold til språk og kultur, kanskje ville alternative fagplaner være en løsning. Variasjon i utdanningsløpet ble nevnt og spørsmålet om man i større grad burde benytte muntlig eksamen framfor skriftlig.

Rammene for førskolelærerutdanningen er gitt gjennom læreplaner og lovverk, men hvordan dette fungerer og mottas ser ut til å være flytende innenfor disse rammene. Dermed ser vi at læringskulturen på DMMH kan variere fra linje til linje og fra lærer til lærer, avhengig av hvilken kompetanse læreren har på dette felt.

Strategiplanen ”Likeverdig opplæring i praksis – strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009”, er laget fordi det trenges en spesiell innsats for å tilby språklige minoriteter likeverdig opplæring. I denne planen er det et eget tiltak for rammeplaner og fagplaner for høyere utdanning. I planen har regjeringen gjort følgende gjeldende: ”Ved revisjon av rammeplaner og i universitetenes og høgskolenes arbeid med fagplaner er det viktig å være bevisst det flerkulturelle perspektivet og hvordan utdanningen er egnet til å dekke behov i alle deler av befolkningen”

I Mangfold og mestring (NOU, 7:2010) anbefaler utvalget at kompetanse i norsk som andrespråk, flerspråklighet, flerkulturell pedagogikk og flerkulturell forståelse legges inn som en obligatorisk del av førskolelærer og lærerutdanningene.

4.5.4 Hva er oppnådd gjennom FLUTS-prosjektet?

Den individuelle veiledningen i FLUTO-prosjektet framtrer som vellykket for de studenter som har mottatt

tilbudet. Studentene har forskjellige behov i forhold til hvor mye veiledning de trenger, og tilbakemeldingen fra våre informanter er at de har fått den støtte de trengte.

En av de ansatte har opplevd at veiledningen fungerte best når teorien ble knyttet opp mot praksis.

Samarbeidet i den lokale FLUTO-komiteen beskrives som veldig bra.

I følge våre informanter er det flerspråklige og flerkulturelle perspektiv godt synlig i fagplan for Internasjonal linje. Det fremkommer at DMMH ønsker et internasjonalt perspektiv eller et inkluderende perspektiv. Det presiseres at DMMH’s modell innenfor ordinær førskolelærerutdanning fungerer, men at den kanskje ikke er den eneste rette. FLUTO-studentene syntes det har vært bra at det ikke har vært egne linjer for dem, da de opplever det positivt å gå sammen med etnisk norske studenter.

DMMH fremstilles som villig til å øke kompetansen hos de ansatte. Det er velvilje i forhold til å delta på kurs og å bruke tid til å sette seg inn i nytt stoff.

De ansatte har opplevd FLUTO studentene som en positiv ressurs i klassen, fordi de har kunnet spille på deres ulike erfaringer når det har vært klassediskusjoner i relevante emner.

Bedre studiemestring

Som beskrevet tidligere viste det seg at 5 av 10 tospråklige avgangsstudenter manglet en eller flere eksamener våren 2008. De hadde studert ved DMMH i tre år uten å få vitnemål som førskolelærer.

I studieåret 2009/2010 har 18 studenter på ulike trinn i grunnutdanningen deltatt i veiledningsprosjektet: Likeverdig opplæring (LOPP) gjennom utvikling av språklig kompetanse. Av de 18 studentene var det sju av studentene som hadde avsluttet utdanningen, men ikke fullført. I 2009 var de samme studentene fortsatt ett år etter. I 2010 fullførte to studenter fra denne gruppen eksamen. I rapport av 24.november 2010 står det at det fortsatt er 8 studenter fra denne gruppen som mangler eksamen.

Kapittel 5. Helhetlig analyse

I den helhetlige analysen er formålet å sammenstille funn fra de enkelte studiestedene i en strategisk analyse der styrker og svakheter ved organiseringen og innholdet i de ulike utdanningene fremkommer. Hensikten er å identifisere faktorer for god praksis, eller suksesskriterier, for rekruttering og gjennomføring av førskolelærerutdanning for tospråklige studenter.

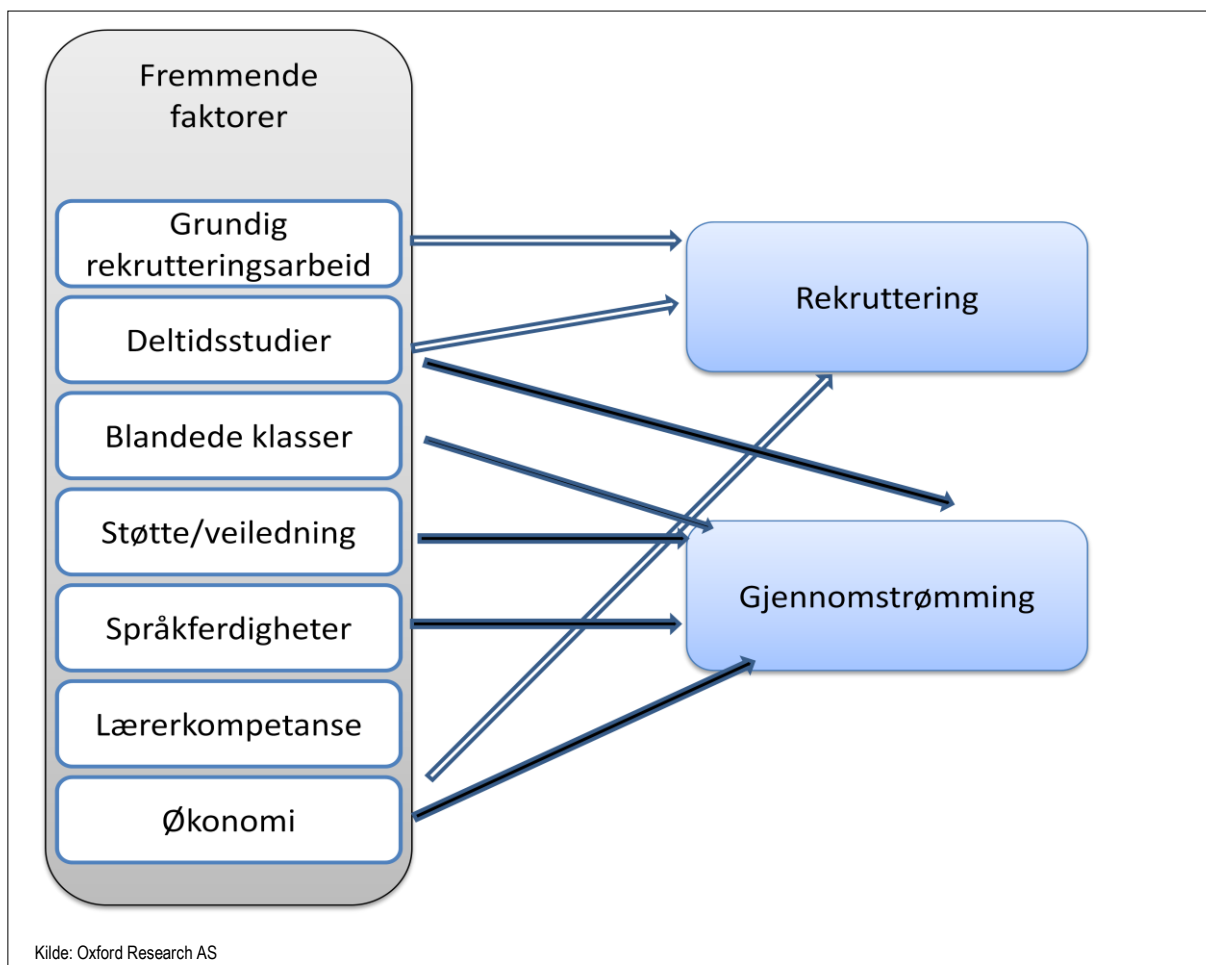
5.1 Fremmede faktorer

Studentgruppen angir en rekke ulike årsaker til hvorfor de har søkt seg til førskolelærerutdanning generelt. De mest vanlige studentbegrunnelsene er:

- Ønske om å bli lærer eller førskolelærer
- Mulighet for deltidsstudier
- Har arbeidserfaring med barn
- Kravene er noe man kan klare
- Gode jobbmuligheter

Når vi sammenstiller hva som virker fremmende for rekruttering og gjennomstrømming av tospråklige studenter finner vi i de systematiske analysene en rekke faktorer og koblinger i informantenes argumenter og utsagn, jf. fig. 1.

Figur 1: Fremmede faktorer

5.1.1 Faktorer som påvirker rekruttering positivt

For rekruttering er fremmende faktorer følgende:

- Grundig rekrutteringsarbeid.
- Muligheter for å studere på deltid
- Økonomisk støtte

Grundig rekrutteringsarbeid

Informasjon om muligheten for studier og hvilket tilbud som kan være aktuelt er en avgjørende faktor for rekruttering for en rekke av studentene som ble intervjuet. Det er åpenbare forskjeller fra der studentene har hatt flere kanaler for informasjon, men også flere aktører som har påvirket dem i retning av å starte på studiet, til der hvor dette har manglet. I realiteten viser dette at informasjons- og rekrutteringsarbeid blir mer virkningsfullt når sentrale aktører i tillegg til studieinstitusjonene arbeider aktivt mot potensielle studentkandidater.

Mulighet for deltidsstudier

I intervjuene fremkommer det at tilbudet om å gjennomføre førskolelærerutdanning som deltidsstudium er viktig for mange av de tospråklige studentene. Argumenter som brukes av informantene for å underbygge dette er:

- Høyere gjennomsnittsalder på tospråklige studenter enn på majoritetsspråklige studenter.
- Forsørgelsesbyrde.
- Avhengig av inntekt.

Enkelte viser til at de i tillegg til familie- og forsørgelsesansvar også har påbegynte studier eller har fullførte studier som de opplever ikke å få benyttet eller godkjent i Norge. Disse ser det som uaktuelt å gjennomføre et ordinært lånefinansiert studium, men deltidsstudier kombinert med arbeid virker mer overkommelig og motiverende.

Ordninger for økonomisk støtte/stipend

I forlengelsen av mulighet til deltidsstudier kommer stipendordninger og økonomisk støtte opp som et side-relatert tema. Det vil si at de studentene som tar opp deltidsstudier som fremmende faktor for rekruttering, i

stor grad også tar opp økonomiske støtteordninger/stipend.

Det er kun de intervjuede studentene fra ABF studiet i Oslo som har en stipendordning per i dag. De karakteriserer dette som vesentlig for å ha startet på studiet. Men også studenter fra andre studiesteder fremhever dette som en faktor som ville ha vært viktig for dem og som de tror ville ha betydd mye for rekruttering av tospråklige studenter til FLU.

5.1.2 Fremmende faktorer for gjennomstrømming

For studiegjennomstrømming er fremmende faktorer følgende:

- Deltidsstudier.
- Blandede klasser.
- Støtte/veiledning.
- Lærerkompetanse.
- Språkferdigheter.

Deltidsstudier

Muligheten for deltidsstudier ser ut til å ha mest å si for rekruttering, men det kommer også frem som en fremmende faktor for studiegjennomstrømming. Det dreier seg om hva de tospråklige studentene opplever som realistisk ut i fra egen livs- og familiesituasjon. De tospråklige studentene opplever at de ikke er "A4-studenter", som en av dem benevner det, mange er derimot i en fase av livet hvor familie og barn skal følges opp i tillegg til studiene. Flere av de intervjuede studentene mener derfor at det ikke ville ha vært realistisk for dem å make gjennomføring av et heltidsstudium.

Blandede klasser

Blandede klasser, med både minoritets- og majoritetsspråklige studenter, fremheves som et fortrinn for læring og studiegjennomføring, dette både av faglærere og av de tospråklige studentene.

"Når man er slått sammen blir det større grad av integrering, og det er også nyttig for de øvrige studentene med de ulike synene og perspektivene som danner

grunnlag for spennende diskusjoner. Det har vært berikelse for utdanningen.” (faglærer)

Det er en balansegang i dette på den måten at et miljø av en viss størrelse på gruppen av tospråklige studenter har betydning. Små grupper av minoritetsspråklige betraktes av de tospråklige studentene som en hemske, men rene tospråklige studentgrupper betraktes ikke samtidig utelukkende som noen fordel. Argumentene er at blandede grupper gir flere nyttige diskusjoner, refleksjoner og muligheter for læring. De tospråklige studentene fremhever blandede grupper som viktige for integrering og utvikling av egne ferdigheter i norsk.

Det fremheves også at der hvor det er få tospråklige studenter er det viktig å koble disse med hverandre. Det gir gruppetilhørighet og økt motivasjon når en har kontakt med andre studenter som forstår egen studiesituasjon.

Støtte/veiledning

Det er et generelt prinsipp ved samtlige av studiestedene at studenter som har behov for ekstra støtte får dette. Ekstra støtte og veiledning tilpasses ut i fra de ressursene som hvert enkelt studiested besitter til dette.

Dette viser seg å være en betydningsfull fremmede faktor for studiegjennomstrømming av tospråklige studenter. Både intervjuede faglærere og studenter fremhever betydningen av at der er et tilbud om støtte og veiledning i:

- Norsk akademisk skrivning.
- Forståelse og anvendelse av fagterminologi.
- Oppgaveløsning og forståelse.

I tillegg har det stor betydning hvilket tilbud det finnes for veiledning fra faglærere og praksislærere. De studentene som har hatt mulighet for veiledning av et visst omfang, individuelt og/eller i gruppe, fremhever dette som spesielt viktig for studiegjennomføringen. Men samtidig er det flere som peker på at veiledning er en uvant arbeidsmåte for mange av de tospråklige studentene. De tospråklige studentene kan se ut til å behøve et press til å ta i mot veiledning, dvs. at veiledningen er obligatorisk sammen med noe opplæring i hvorfor veiledning og hvordan nyttiggjøre seg denne.

“Veiledningen strukturerer og disiplinere studenten. Det er lett for at studentene prioriterer veiledning bort hvis de selv får velge. Det ønsker ikke vi. Studentene har vært nødt til å lære å nyttiggjøre seg veiledning. De ser ikke ut til å være vant med en slik arbeidsmåte.” (faglærer FLU)

Flere faglærere/veiledere presiserer at selv der hvor studiestedet har stilt til rådighet muligheten for støtte og veiledning så benytter ikke alle studentene seg av tilbudet.

Faglæreres kompetanse

Studentene fremhever faglæreres kompetanse som en viktig fremmede faktor for studiegjennomføring.

Noen av de intervjuede studentene betoner faglærernes positive rolle i deres vilje til å fullføre studiet. En del av lærerne beskrives som dyktige og engasjerte, noe som bidrar til motivasjon og læring.

Betydningen av at lærerne er lydhøre og oppmerksomme på situasjonen til de tospråklige studentene er også viktig for studentene.

Språkkunnskaper

Samtlige informanter betoner viktigheten av gode språkferdigheter i norsk for at studentene skal kunne gjennomføre en førskolelærerutdanning. I dag ser det ut til at institusjonene som er med i HiNo-samarbeidet, stiller forskjellige krav til språkferdigheter i norsk. Tre av institusjonene i HiNo-samarbeidet stiller i dag krav til den såkalte Bergenstesten eller tilsvarende ved opptak til studiet. Ved høgskolen i Hedmark er opptakskravet enten generell studiekompetanse (som også innebærer Bergenstest eller tilsvarende) eller realkompetansevurdering. Ved høgskolen i Oslo har man en individuell vurdering/anbefaling av hver enkelt students språkkompetanse.

De ulike kravene her ser ikke ut til å ha avgjørende betydning for studentenes gjennomføring av studiet. Derimot ser det ut til å være en gjengs oppfatning blant informantene at språkopplæring/støtte fra høgskole/universitet, til de studenter som har behov, har stor betydning for de tospråklige studentenes mulighet til å gjennomføre førskolelærerstudiet.

5.2 Hemmende faktorer

I figur 2 oppsummeres de hemmende faktorene slik de fremkommer i våre analyser. De hemmende faktorene er:

- Manglende språkferdigheter
- Kulturelle ulikheter når det gjelder læring
- Økonomiske forhold
- Akademiseringsgrad ved utdanningen

Det er verdt å merke at i analysene kommer det utelukkende frem hemmende faktorer som påvirker gjennomstrømming og ikke rekruttering. Dette synes naturlig ut i fra at det er stemmene til de studentene som har valgt å starte et FLU studie som når frem i denne evalueringen. Likevel ligger hemmende faktorer som bakenforliggende faktorer også når det gjelder rekruttering. Det som da pekes på er at når de fremmede faktorer er fraværende så virker dette hemmende for rekruttering til FLU.

5.2.1 Hemmende for studiegjennomstrømming

Manglende språkferdigheter og akademisk språk

Manglende språkferdigheter og høy akademiseringsgrad er sideordnede tema i våre analyser. Det vil si at når det ene temaet tas opp så berøres også som regel det andre temaet. I stor grad dreier det som her kalles manglende språkferdigheter, seg om vansker med faglige ord og begreper. Spesielt utfordrende er det for studentene når faglitteraturen er på nynorsk eller et av de andre skandinaviske språkene.

Manglende språkferdigheter slår i tillegg ekstra hardt ut for mange av de tospråklige studentene når det gjelder skriftlige arbeider og krav. Studentene kan være muntlig sterke, men faller igjennom når det gjelder skriftlig norsk.

Å skrive en akademisk tekst er vanskelig, og det blir ofte upresist i faglig sammenheng. Faglærerne er ofte usikre på hvordan de skal vurdere arbeidet, ettersom fremstillingen kan virke klønete.

det at studentene her (HIO) i stor grad også har tilgang på veiledning og støtte. Når studentene blir bedt om å fortelle hvordan de overvinner hindringer i studiet som

Norskfaget ser også ut til å være en spesiell utfordring for noen av de tospråklige studentene. Noen av de tospråklige studentene opplever at de i norskfaget stilles likt med etnisk norske studenter, noe som oppleves som frustrerende og urimelig for studentene.

Kulturelle ulikheter når det gjelder læring

Studentene, spesielt de som har en lang utdanning fra hjemlandet, er preget av hvilken utdanningstradisjon de er opplært i og vant med. Det er slik at man ser ulikt på kunnskap og at man utvikler forskjellige vaner rundt læringsprosessen. Mange av de tospråklige studentene kommer fra en studiekultur hvor man blir belønnet for å reprodusere kunnskap. Studenter som er vant med en slik læringskultur vil mangle strategier for akademiske formuleringer, drøfting og kritisk refleksjon. I en norsk studiesituasjon vil reproduksjon av kunnskap kunne bedømmes som plagiat og/eller kunnskap på lavt nivå. Diskusjoner, kritisk gransking, tolkning/analyse og tilpasning av kunnskap til situasjoner, er prosesser som er ukjent for mange av de tospråklige studentene.

De tospråklige studentene må derfor i mange tilfeller lære seg nye "koder" for hva som er verdsatt kunnskap og god læring.

Grad av akademisering ved studiet

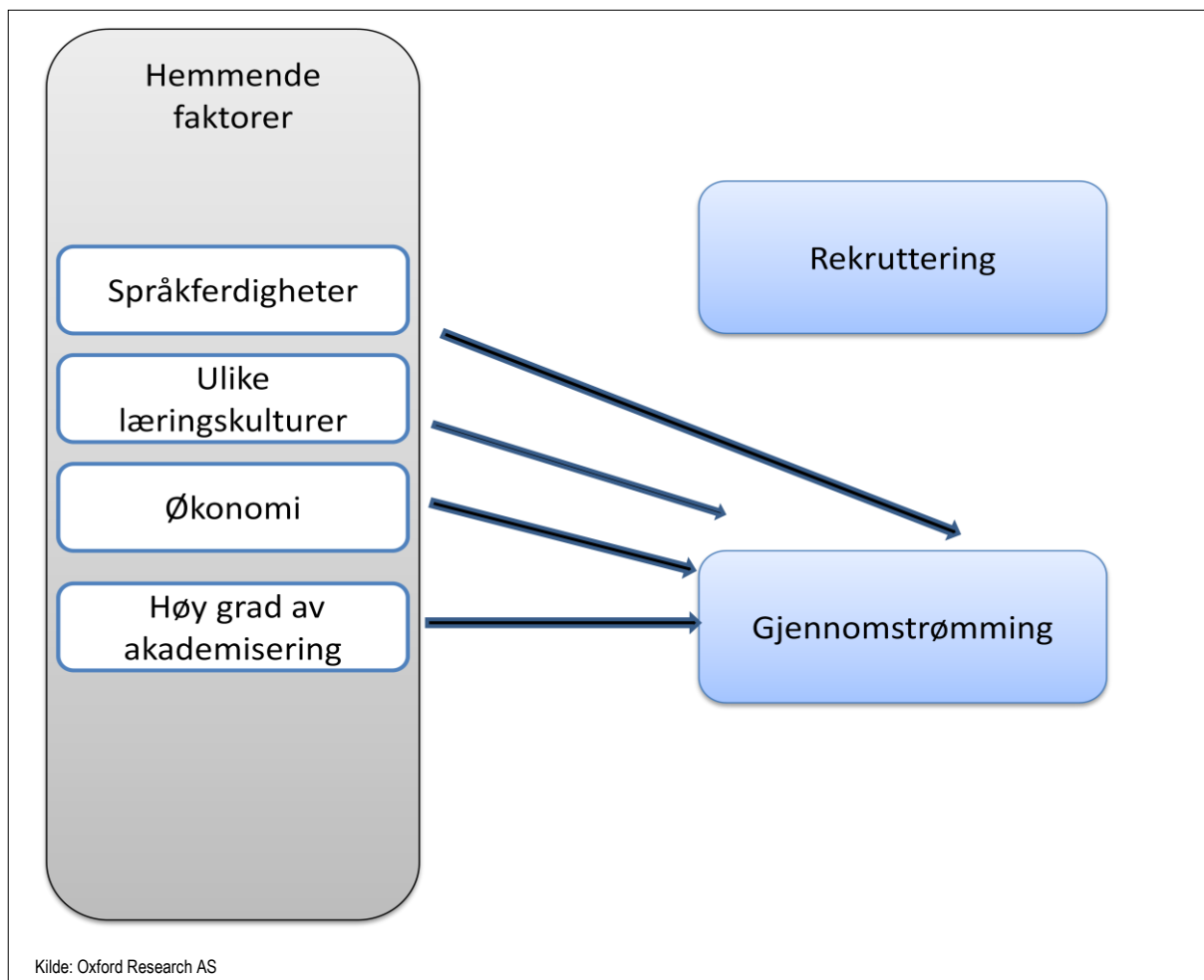
Akademiseringsgrad og krav til språkferdigheter er tema som henger sammen i våre analyser. Spesielt når studiene/faglærere i stor grad forutsetter ustrakte selvstudier fra studentenes side blir resultatet at de tospråklige studentene sakter akterut i studieprogresjon og faglig forståelse. Temaet *grad av akademisering* er mest knyttet opp mot de ulike studiemodellene som praktiseres ved de studieinstitusjonene. Der hvor faglærere og studenter beskriver studiene som baserte på forelesninger og selvstudier (høy akademiserings-grad), så fortelles det også om mange tospråklige studenter som sliter med studiene. Til en viss grad ser det også ut til å være en forskjell på studenter ved arbeidsplassbasert studie (ABF) og de mer samlings- og/eller forelesningsbaserte studiene. ABF studentene hevder å lettere overvinne f.eks. språklige vansker. Imidlertid kan det være noe usikkert om dette skyldes arbeidsplassbaseringen eller ofte handler om språk og faguttrykk, så henviser studen-

tene ved ABF til gruppesamlinger med veileder⁴. Praksis er en meget verdifull læringsarena for de tospråklige studentene. Et klart flertall av de intervjuede studentene fremhever praksis som den "settingen" hvor de lærte mest og forstod sammenhenger fra den mer teoretiske delen av studiet. Flere av disse studentene fremstiller praksissituasjonen som en slags motsats til forelesningssituasjonen. Noen hevder rett ut at de i meget begrenset grad har nytte av forelesninger.

som har fullført et forberedende kurs f.eks. i barnehage- og skolekunnskap, men som til tross for høy grad av motivasjon for videre studier ikke går videre med utdanning på FLU.

Flere av disse studentene henviser til økonomi som viktigste faktor for ikke å fortsette med studier på FLU.

Figur 2: Hemmende faktorer

Økonomiske forhold

Økonomi fremkommer som en klar hindring når det gjelder rekruttering, men i noen grad også for studiegjennomstrømming. Spesielt gjelder dette studenter

⁴ Studiet ved høgsolen i Oslo (ABF) benytter såkalte bydelskoordinatorer som også har regelmessige samlinger med studentene. Studentene henviser ofte til disse samlingene som et sted hvor problemer og hindringer av ulikt slag blir løst. I noen grad har disse koordinatorene også individuell oppfølging ved behov.

Kapittel 6. Oppsummering, konklusjoner og anbefalinger

Evalueringen skal svare på to hovedproblemstillinger:

- Hva er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad?
- Hva i studiemodellen, organiseringen, arbeidsmåtene, læringsstrategiene, vurderingen, innholdet, fagplanene eller pensum hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?

Den avsluttende drøftingen er bygget opp rundt de to problemstillingene med påfølgende delproblemstillinger. Den videre fremstilling vil også følge denne inndelingen.

6.1 Hva er utslagsgivende for opptak og gjennomføringsgrad?

I analysene har vi valgt å dele opp i forhold til opptak og gjennomføringsgrad. For begge tema har vi satt søkelyset på hva som fremmer og hemmer med tanke på de tospråklige studentene.

6.1.1 Rekruttering av tospråklige til FLU

For å belyse problemstillinger rundt rekruttering av tospråklige studenter har vi sett på hva som fremmer og hemmer at tospråklige studenter søker seg til og starter med førskolelærerutdanning ved de ulike delprosjektene i HiNo-samarbeidet. Det som våre analyser viser fremmer rekruttering av tospråklige studenter til FLU er:

- Grundig rekrutteringsarbeid.
- Muligheter for å studere på deltid
- Økonomisk støtte

For å lykkes med rekruttering av tospråklige studenter til FLU ser det ut til å avhenge av en bred og intensiv markedsføring av studier overfor aktuelle studenter. Jo flere kanaler, jo mer sannsynlig ser det ut til at en makter å rekruttere tospråklige studenter. Ved alle delprosjektene i HiNo-samarbeidet understrekes utfordringen med å nå frem til og overbevise aktuelle og egnede studenter til å søke FLU. Det ser ut til å være enklest å få dette til når en kan rekruttere av studenter som allerede arbeider i barnehage. En avhenger da av aktive arbeids-

givere som har en egen interesse av å få tilgang til flere tospråklige førskolelærere. I tillegg må en nå frem til aktuelle studenter med hvilken støtte en kan forvente gjennom studiet, for eksempel med utfordringer knyttet til språk og akademiske prestasjoner.

Når en har nådd fram til aktuelle tospråklige studenter med informasjon om studietilbud er det muligheten for deltidsstudier og økonomiske stipendordninger som er avgjørende for om de potensielle studentene faktisk søker seg til FLU.

Behovet for å få studere på deltid ser ut til å springe ut av to forhold hvor det første er nødvendigheten av å arbeide ved siden av studiet, mens det andre handler om mer tid til å gjennomføre på grunn av språk- og studieutfordringer.

Økonomiske støtteordninger og stipend ser også ut til å ha en gunstig innvirkning for rekruttering av tospråklige studenter til FLU. I dag er det kun i Oslo det finnes et slikt tilbud som gis til ansatte i barnehager i Oslo kommune. Slike stipendordninger øremerket til tospråklige kan imidlertid være problematisk i forhold til majoritets-språklige ansatte. En har derfor i Oslo valgt det slik at alle aktuelle kandidater, uavhengig av språkbakgrunn må konkurrere likt om disse stipendordningene.

Det er et politisk spørsmål i hvor stor grad en mener å kunne forsvare særordninger for tospråklige med tanke på rekruttering fra de samme befolkningsgruppene til førskolelæreryrket. De tospråklige studentene som nyter godt av en slik ordning vektlegger stipendordningen sterkt. Tospråklige studenter som ikke har en slik stipendordning i dag mener at dette ville ha betydning mye for rekruttering av andre tospråklige til førskolelærerutdanning.

Vi finner ikke i vårt materiale grunnlag for å si at type opptak, dvs. lokalt eller samordnet opptak, gir ulike forutsetninger for rekruttering av tospråklige studenter til førskolelærerutdanning. ABF modellen i Oslo er i en særstilling på den måten at den har et solid rekrutteringsgrunnlag gjennom de såkalte KOMPASS kursene og det tette samarbeidet med Oslo kommune.

Det ser også ut til i meget begrenset grad å bli satt inn tiltak fra høgskolenes side for de søkerne til studiene som i utgangspunktet ikke er kvalifisert for opptak. I Oslo henvises slike søkere til Kompass kursene.

Når det gjelder opptakskrav så er det heller ikke noe entydig bilde. Samtlige studiesteder i evalueringen har et krav til kunnskaper og ferdigheter i norsk. Men disse kravene settes og praktiseres ulikt. Det ser ikke ut til at krav til den såkalte Bergenstesten eller tilsvarende, gir noen høyere gjennomføringsandel enn der hvor det ikke er et slikt krav. Det er andre forhold som betyr mer for våre informanter når det gjelder gjennomføringsmulighet for studiet, som støtte og veiledningstilbudet fra studiestedet. Vi har imidlertid ikke undersøkt denne problemstillingen kvantitativt og det er derfor rene kvalitative betraktninger som ligger til grunn for denne vurderingen.

6.1.2 Tospråklige studenter og gjennomføring av studiet?

I analysene har vi operasjonalisert disse spørsmålene først og fremst gjennom å undersøke hva som fremmer og hemmer gjennomføring av førskolelærerstudiet for tospråklige studenter.

Analysene viste at fremmede faktorer for gjennomstrømming av tospråklige studenter består av:

- Deltidsstudier.
- Blandede klasser.
- Støtte/veiledning.
- Lærerkompetanse.
- Språkferdigheter.

Mens for hemmende faktorer for gjennomstrømming av tospråklige studenter viste analysene at disse består av:

- Manglende språkferdigheter
- Kulturelle ulikheter når det gjelder læring
- Økonomiske forhold
- Akademiseringsgrad ved utdanningen

Vi behandler ikke disse to forholdene strengt adskilt i denne oppsummeringen da de viser seg i realiteten å henge nøye sammen.

Muligheten for deltidsstudier og blandede klasser (dvs. både majoritets- og minoritetsspråklige studenter) fremheves av de tospråklige studentene som viktige faktorer for gjennomføring av studiene. Argumentasjonen for deltidsstudier er i hovedsak de samme som for rekruttering, mens blandede klasser ser ut til å handle om integrering og ha de beste muligheter for å lære norsk på en effektiv måte. Begge faktorene er organisatoriske elementer, som det i de fleste tilfeller lett kan legges til rette for. I HiNo-samarbeidet tenkte en i starten at en skulle utvikle et eget studietilbud for tospråklige førskolelærerstudenter. Denne ideen ble imidlertid forlatt både ut i fra signaler fra styresmakter, men også ut i fra rent praktiske og organisatoriske hensyn ved de deltakende studiestedene.

Flere steder har man startet med spesielt opprettede tilbud til tospråklige, men har på grunn av for eksempel manglende søknad måttet integrere dette i ordinære studietilbud. Erfaringene er imidlertid at integrering i det ordinære studietilbudet medfører så mange positive forhold at en faktisk foretrekker denne løsningen. Spesielt trekkes mangfoldet i kulturell bakgrunn og verdisyn blant studentene frem som et positivt bidrag til diskusjon og refleksjon i studentgruppene. Også de studentene som studerer sammen med rene minoritetsspråklige grupper sier de savner dette i sitt studiemiljø. De fleste minoritetsspråklige studentene ser ut til å være av den oppfatningen at blandede studentgrupper er det som best avtegner en fremtidig arbeidssituasjon. De regner det som en fordel at de allerede i studietiden lærer å kjenne både fordeler og ulemper dette kan medføre for fremtidig yrkesutøving som førskolelærere.

Kunnskaper og ferdigheter i norsk er en faktor som nevnes både positivt og negativt med tanke på gjennomføringen av førskolelærerstudiet for minoritetsspråklige studenter. Trass at de fleste av de minoritetsspråklige studentene vi møter gjennom evalueringen har vært lenge i Norge og tilsynelatende er meget funksjonelle når det gjelder norsk språk, så melder de alle likevel om språkferdigheter som den store utfordringen.

Det er spesielt faguttrykk og begreper som er vanskelig å forstå og benytte. Enda vanskeligere blir dette i en skriftlig sammenheng, for eksempel ved innleveringer, tester og eksamener. Vanskene forsterkes når faglitera-

turen er på nynorsk eller et av de andre skandinaviske språkene.

Ved alle studiestedene har en forsøkt å avhjelpe dette med å gi tilbud om kurs i norsk og akademisk skriving. Tilbudene varierer i omfang og innhold, men det gis gode tilbakemeldinger fra våre informanter på disse kurstilbudene. Studentene etterlyser imidlertid mer av dette samt at slike tilbud må komme på et tidlig tidspunkt i studiet. Spesielt positive er studentene til kurs-tilbud av denne karakter når det kommer sammen med tilbud om individuell oppfølging og veiledning.

Norsk som eget fag i studiet er også en særlig utfordring for mange av de tospråklige studentene. I evalueringen ble dette illustrert svært godt gjennom møtet med en minoritetsspråklig førskolelærerstudent som to i evalueringsteamet hadde. Studenten var inne i sitt siste studieår på FLU og hadde klart seg bra i alle fag med unntak av norsk. På norskeksamen hadde denne studenten som muntlig virket sterk i norsk språk, fått vurderingen "ikke bestått". På forespørsel fikk vi se igjennom noen av denne studentens skriftlige arbeider i norskfaget. Overraskelsen ble stor for oss da vi oppdaget at tekstene var språklig meget mangelfulle til å være produsert av en høgskolestudent.

Faglærerne ved studietilbudene understreker at det er store individuelle forskjeller ved de minoritetsspråklige studentenes utfordringer med norsk språk. Studentenes tilbakemeldinger er at språkutfordringen, spesielt for norskfaget, gjelder mange av de tospråklige studentene.

Forståelse handler om mer enn bare kunne språket. En må forstå den kulturelle konteksten som språket er en del av. Erfaringer fra flere av delprosjektene, f.eks. Dronning Mauds Minne og Høgskolen i Oslo, viser at det er fordelaktig med et tilbud om tett oppfølging og veiledning for tospråklige studenter.

Vår anbefaling er at det gis et forsterket tilbud i norskfaget til de tospråklige studentene ved FLU.

Et slikt forsterket tilbud kan med fordel bestå av: språkstøtte/kurs i fagspråk, kurs i produksjon av akademiske tekster, tilbud om individuell veiledning og oppfølging ved behov. Det kan også vurderes om et forsterket tilbud i norskfaget skal ivareta strategiopplæring og be-

visstgjøring i forhold til kunnskaps- og læringssyn hos studentene.

6.2 Hva hindrer eller fremmer målsettingen med prosjektet?

En rekke delspørsmål er fremmet under denne problemstillingen.

- Hvilken betydning har det om studiet gjennomføres som et heltids- deltids eller samlingsbasert opplegg?
- Hvilken betydning har det om studiet er praksis-, veileder- eller arbeidsplassbasert?
- Hvilke tiltak/tilpasninger er gjort i studieorganiseringen? Hvilke av tiltakene fungerer godt og hvilke fungerer mindre bra?

Hvilken betydning har det om studiet gjennomføres som et heltids- deltids eller samlingsbasert opplegg?

I stor grad har vi sett deltids- og samlingsbasert under ett da våre informanter i liten grad skiller mellom dette. Studiene vi møter som er organisert som rene deltidsstudier er også samlingsbasert. For enkeltstudenter er det snakk om utvidet studietid, dvs. at et ordinært studieforløp blir strekt ut over ett ekstra år. Informantene skiller ikke på dette og betrakter det uansett som deltidsstudier.

Når det er sagt, fremstår deltidsstudier som det mest aktuelle alternativet for mange av de tospråklige studentene ved de førskolelærerutdanningene som er inkludert i evalueringen.

De fleste tospråklige studentene vi møter gjennom evalueringen er godt voksne personer som er etablert med familie- og forsørgeransvar. Livssituasjonen medfører at de opplever det som uholdbart å starte og gjennomføre et FLU-studie gjennom en ordinær studiefinansiering. I tillegg krever språk- og studieutfordringer at mange av de tospråklige studentene behøver mer tid til studiegjennomføring enn andre studenter.

Våre anbefalinger er at det legges til rette for at tospråklige studenter kan gjennomføre FLU som deltidsstudium.

Hvilken betydning har det om studiet er praksis-, veileder- eller arbeidsplassbasert?

Den kvalitative tilnærmingen i evalueringen setter begrensninger i hvor langt en kan gå i å undersøke denne problemstillingen med tanke på hvilken effekt ulike organiseringstyper har på f.eks. gjennomføring og studieutbytte/resultater. Vi merker oss at de tospråklige studentene som er intervjuet gjennom evalueringen selv ikke i vesentlig grad skiller mellom om studiet f.eks. er praksisbasert eller arbeidsplassbasert.

Studentene er opptatt av at praksissituasjonen er en spesielt godt egnet læringsarena for dem. I praksis får studentene konkrete eksempler på hvordan oppgaver kan løses. De opplever at teori og faglige tilnærminger blir anskueliggjort på en måte som ikke er mulig i forelesninger. I tillegg er det lettere i praksissituasjonen å forsikre seg om at de har oppfattet situasjoner og problemstillinger på en korrekt måte.

Læring gjennom praksis fordrer også veiledning. Ved ABF studiet ved Høgskolen i Oslo har en i samarbeid med Oslo kommune prioritert veiledning høyt. Våre informanter understreker betydningen av de såkalte bydelskoordinatorene. I praksis viser det seg at denne funksjonen i tillegg til samordning mellom barnehager og Høgskolen i stor grad er en veiledningsfunksjon. Veiledning skjer gjennom gruppesamlinger i bydelene og individuelt etter behov. I tillegg følger faglærere fra Høgskolen opp med veiledning.

Satsingen har gitt meget gode resultater. Ved ABF1 studiet, som denne evalueringen har fokusert på, har en i praksis ikke hatt noe frafall.

En ser også at veiledning kan være uvant for enkelte av de minoritetsspråklige og at de derfor kan nedprioritere denne læringsarenaen. Det er derfor en avveining i hvor stor grad veiledning bør være obligatorisk gjennom hele studiet.

Erfaringer fra for eksempel Høgskolen i Bergen og Høgskolen i Agder viser at det kan være vanskelig å nå stu-

dentene med veiledning i en tidlig fase av studiet. Studentene er ikke tilstrekkelig motivert eller ser ikke verdien før de møter vansker i studiet. Erfaringen fra samtlige delprosjekter ser da ut til å være at det er bedre å forebygge gjennom støtte og veiledning tidlig i studiet, enn "å reparere" når vansker har oppstått for studentene.

Vår anbefaling er at det opp til gjennomgående veiledning av tospråklige studenter gjennom førskolelærerutdanningen.

Det bør vurderes om en slik veiledning skal være obligatorisk.

Hvilke tiltak/tilpasninger er gjort i studieorganiseringen? Hvilke av tiltakene fungerer godt og hvilke fungerer mindre bra?

Studietilbudene ved FLU for tospråklige studenter ved de studieinstitusjonene som er inkludert i denne evalueringen, varierer meget fra ikke noen tilpasning til meget høy tilpasning i organisering og tilrettelegging.

Bildet vi får gjennom våre samtaler er forholdsvis entydige. Jo mer tilrettelegging, f.eks. gjennom støtte og veiledning, jo mer tilfreds virker de tospråklige studentene med studietilbudet. Suppleres opplevd tilfredshet hos studentene med gjennomføringsgrad og frafall ved de ulike studiestedene, så forsterkes dette bildet.

Litteraturliste:

Bakken, A (2003). *Morsmålsundervisning og skolepres-
tasjoner*. Tidsskrift for ungdomsforskning, 3(1), s. 3-23.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research
design choosing among five approaches* (2nd utg.).
Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Gjervan, M, Andersen, C.E, Bleka, M (2006). *Se Mang-
fold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*.

Kunnskapsdepartementet (2006b). *Rammeplan for
barnehagens innhold og oppgaver*. (Oslo): Kunnskaps-
departementet

Kunnskapsdepartementet (2007). *Strategiplan Likever-
dig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og
større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage,
skole og utdanning 2007-2009*. Oslo: Kunnskapsdepar-
tementet.

NOU 2010:7. *Mangfold og mestring. Flerspråklige barn,
unge og voksne i opplæringssystemet* Oslo: Kirke-, ut-
dannings- og forskningsdepartementet.

Sand,S. (2008) *Ulikhet og Fellesskap. Flerkulturell peda-
gogikk i barnehagen*. Oplandske Bokforlag.

*St.meld. nr. 41 (2008-2009). Kvalitet i barnehagen. Oslo:
Kunnskapsdepartementet*

Thomas, w. og Collier,V.2001: A National Study of
School Effectiveness for Language Minority Students'
Longterm Academic Achievement. Centre for research
on education . Diversity and Excellence,
www.crede.ucsc.edu

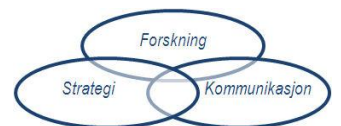
Valenta M. og B. Berg, 2008. "Innvandrerne møter med
politiet". Norsk tidsskrift for migrasjonsforskning. 1, (9)
45-63.

Vedlegg:

Tabell 3: Oversikt over informanter tospråklige studenter

Informant	Kjønn	Opphavsland	År i FLU	År i Norge	Arbeidserfaring m/barn
1	K	Kongo	-	9	Nei
2	K	Burma	2	6	Ja
3	K	Mexico	1	10	Ja
4	K	Irak	3	12	Nei
5	K	Irak	-	-	-
6	K	Chile	2	23	Ja
7	K	Tyskland	2	-	Ja
8	K	Etiopia	2	-	Nei
9	K	Bosnia	-	-	Ja
10	M	Russland	-	-	Nei
11	K	Polen	-	-	Ja
12	K	Kosovo	-	-	Ja
13	K	India	4	13	Ja
14	K	Sri Lanka	4	18	Ja
15	K	Romania	4	11	Ja
16	K	Pakistan	4	25	Ja
17	K	Etiopia	4	15	Ja
18	M	Mexico	4	10	Ja
19	K	Spania	1	4	Nei
20	M	Bosnia	3	-	Ja

Kilde: Oxford Research AS

Oxford Research AS, Kjølita 42, 4630 Kristiansand, Norge, Tlf. 40 00 57 93, www.oxford.no

